

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

NR 25 / SEPTEMBER 2010

Språkmakt og avmakt: Bruk av og behov for fremmedspråk i statsforvaltningen

Glenn Ole Hellekjær

FOKUS PÅ SPRÅK

Språkmakt og avmakt: Bruk av og behov for fremmedspråk i statsforvaltningen

Nettversjon (.pdf)

**Glenn Ole Hellekjær, Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling,
Universitetet i Oslo**

Redaktør av denne utgaven: Gerard Doetjes og Eva Thue Vold

Ansvarlig redaktør: R. Steinar Nybøle

Utgivelsessted: Halden

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Fremmedspråksenteret har en godkjenningsordning for publikasjoner som skal gis ut i serien FOKUS PÅ SPRÅK.

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK 25/2010

© Glenn Ole Hellekjær, Universitetet i Oslo / Fremmedspråksenteret

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag/Summary	4
1.1	Utvidet sammendrag	4
1.2	Executive summary	6
2	Innledning	9
2.1	Bakgrunn for undersøkelsen	9
2.2	Behovet for behovsanalyser	11
2.3	Fremmedspråk i norsk næringsliv	12
2.4	Den foreliggende undersøkelsen	14
3	Metode	15
3.1	Utvalg og svarrate	15
3.2	Spørreskjemaet og gjennomføringen	16
4	Resultater	18
4.1	Bruk av engelsk i arbeidssammenheng	22
4.2	Bruk av fremmedspråk i arbeidssammenheng	29
5	Oppsummering og diskusjon	35
5.1	Oppsummering	35
5.2	Diskusjon	36
5.3	Bruken av og behovet for engelsk og fremmedspråk i to domener	39
6	Forslag til tiltak	41
6.1	Tiltak for engelsk i skolen	42
6.2	Tiltak for fremmedspråkene i skolen	42
6.3	Tiltak i høyere utdanning	43
6.4	Tiltak på arbeidsgivernivå	44
7	Konklusjon	45
	Referanser	46
	Vedlegg 1: Øvrige tabeller	48
	Vedlegg 2: Spørreskjema	49

Denne rapporten om bruk av fremmedspråk i statsforvaltningen er blitt til på initiativ fra og med økonomisk støtte fra Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen. Synspunktene som kommer frem i denne rapporten er allikevel helt og holdent mine egne. Rapporten bygger på og utfyller min tidligere rapport fra 2007: *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!*

Jeg ønsker å takke Simen B. Rud og Lars J. Sletten, Rambøll Management Consulting AS, for det gode og lærerike samarbeidet under planleggingen og gjennomføringen av undersøkelsen. En stor takk til Gerard Doetjes og Eva Thue Vold ved Fremmedspråksenteret som har kommentert manuset. Tusen takk også til Anja O. Moberg og Benedicte Knuting-Kaas ved Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved UiO for deres hjelp med forberedelsene til og gjennomføringen av prosjektet. Og sist men ikke minst, en takk til min tidligere hovedfagsveileder Ulf Lie som med sin banebrytende undersøkelse fra 1982, har vært til stor inspirasjon i dette arbeidet.

Oslo/Halden, september 2010
Glenn Ole Hellekjær

1 Sammendrag/Summary

I rapporten *Språk makt og avmakt: Bruk av og behov for fremmedspråk i statsforvaltningen*, presenterer førsteamanuensis Glenn Ole Hellekjær fra ILS ved Universitetet i Oslo resultatene fra en spørreundersøkelse om bruk av og behov for språk i offentlig forvaltning, nærmere bestemt i departementene. Resultatene tilsvarer langt på vei funnene fra hans undersøkelse fra 2007, *Fremmedspråk i norsk næringsliv - engelsk er ikke nok!* Undersøkelsene viser at det i statsforvaltningen så vel som i næringslivet er mangel på ansatte som behersker engelsk godt nok til å mestre krevende kommunikasjonssituasjoner (slik som møter, pressekonferanser og forhandlinger), og mangel på ansatte som behersker fremmedspråk i det hele tatt. Samtidig er det i departementene mange som oppgir at de har fremmedspråkferdigheter som de faktisk ikke får brukt i arbeidssammenheng. Det kommer også frem at manglende språkferdigheter i departementene hemmer norsk innflytelse og hindrer gjennomslag i internasjonalt arbeid. Videre, når de samme problemene finnes i to så ulike domener som eksportbedrifter og statsforvaltningen er konklusjonen klar: Utilstrekkelige fremmedspråkkunnskaper er et generelt problem i Norge. Uten at kunnskaper i språk tas langt mer alvorlig i skolen, i høyere utdanning og i arbeidslivet er det derfor liten grunn til å tro på noen bedring av situasjonen.

1.1 Utvidet sammendrag

Norge er et lite språksamfunn med omkring 4,7 millioner innbyggere. Vi har et eksportrettet næringsliv og er svært avhengig av internasjonal handel. I tillegg er vi sterkt engasjert innen internasjonalt humanitært arbeid, diplomati og en rekke militære oppdrag i regi av FN og NATO. Det betyr at det å ha gode ferdigheter i engelsk og fremmedspråk er avgjørende i ulike bruksområder, som i næringslivet, i det militære, i utenriksstjenesten, osv. Det burde også bety at gode språkferdigheter er viktig ved ansettelser, og at undervisningen i engelsk og fremmedspråk er prioritert i skolen og i høyere utdanning.

Denne rapporten presenterer, som tittelen indikerer, funnene fra en spørreundersøkelse der man har sett på bruken av og behovet for ferdigheter i engelsk og fremmedspråk i deler av norsk offentlig sektor, nærmere bestemt statsforvaltningen. Undersøkelsen omfatter 846 respondenter, det vil si 19% av de omkring 4225 ansatte i 17 departementer og på statsministerens kontor. Den bygger på, og utfyller, en tidligere undersøkelse, *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!*, som omfattet 1032 ansatte i en rekke bedrifter (Hellekjær 2007).

Selv om disse to undersøkelsene er fra henholdsvis næringslivet og statsforvaltningen, er funnene stort sett de samme. Et likhetstrekk er at engelsk brukes ofte, og av de aller fleste, mens fremmedspråkene brukes i langt mindre grad. Derimot er tysk det mest brukte fremmedspråket i næringslivet fulgt av fransk og spansk, mens fransk, og

deretter tysk og spansk er mest brukt i statsforvaltningen. Andre fremmedspråk enn disse brukes i ganske liten grad. Begge undersøkelsene gir også inntrykk av at engelsk ofte brukes istedenfor fremmedspråk, selv i situasjoner hvor det hadde vært mer tjenlig og fordelaktig med fremmedspråk. I statsforvaltningen skjer dette til tross for at det finnes ansatte med relevant fremmedspråkskompetanse. I departementene var det også en rekke ansatte som hevdet at overforbruket av engelsk sammen med dårlige språkferdigheter ofte gikk på bekostning av norske interesser, for eksempel i internasjonale forhandlinger. I næringslivet viste det seg at utilstrekkelige fremmedspråkkunnskaper kunne føre til feilleveranser, færre kontakter og i noen tilfeller tapte kontrakter.

Selv om nordmenn regner seg som flinke i engelsk, viser begge undersøkelsene klart at altfor mange mangler de avanserte ferdighetene som skal til i arbeidsammenheng, for eksempel når det gjelder å håndtere forhandlinger, pressekonferanser og møter. Så mange som 81% av de departmentsansatte som bruker engelsk i sitt arbeid, gjør dette kun på grunnlag av kompetanse de opparbeidet seg på den videregående skole. Hvordan dette kan arte seg i praksis, kommer frem i beretninger fra en rekke respondenter. De forteller om opplevelser der engelske morsmålsbrukere eller andre språkmektige motparter har brukt sine engelskferdigheter til å rundsnakke og utmanøvrere nordmenn og andre forhandlere som ikke kommer fra engelsktalene land. I noen tilfeller følte disse det for pinlig eller for vanskelig å be oppklarings-spørsmål, når de for eksempel ikke fikk med seg nyansene i alternative formuleringer. Det var også en rekke beretninger om problemer med skriftlige dokumenter, og mange klaget på at lite ble gjort for å kvalitetssikre for eksempel engelske brev og rapporter.

Konklusjonen som kan trekkes fra disse to undersøkelsene, og som støttes av tidligere behovsundersøkelser, er at det kan virke som om gode ferdigheter engelsk og fremmedspråk gis for lav prioritet i Norge, i skole og høyere utdanning og ikke minst i yrkeslivet. En viktig forklaring kan være en vel ukritisk tiltro til nordmenns engelskferdigheter.

Rapporten kommer med en rekke forslag for å bedre situasjonen. Det første er at ansatte som har internasjonale kontakter som del av sitt arbeid bør ha språkferdigheter minst på C1-nivå (se *Common European Framework for Languages*). På C1-nivået skal språkbrukeren kunne:

[...] understand a wide range of demanding, longer texts, and recognize implicit meaning. Can express him-/herself fluently and spontaneously without much obvious searching for expressions. Can use language flexibly and effectively for social, academic and professional purposes. Can produce clear, well-structured, detailed text on complex subjects, showing controlled use of organisational patterns, connectors and cohesive devices.

Dette innebærer avanserte ferdigheter i språket generelt i tillegg til relevant fagspråk. For engelsk betyr dette at ambisjonsnivået for, samt kvaliteten på engelsk-undervisningen fra grunnskolenivået til høyere utdanning bør vurderes. I tillegg bør det nåværende minstekravet i engelsk på studiespesialiserende studieretning heves fra Vg1- til Vg2-nivået. Videre bør universiteter og høyskoler, og da spesielt de som tilbyr profesjonsutdanninger som juss, ingeniørfag og økonomi, tilby sine studenter kurs i generell engelsk så vel som i engelsk fagspråk. For å løse det stadig tilbakevendende problemet med fagtrengsel bør dette kunne gjøres ved hjelp av English-Medium instruction, det vil si å undervise ikke-språkfag på engelsk.

Å bedre situasjonen for fremmedspråk vil i stor grad fordre andre tiltak. Et kortsiktig tiltak vil være at arbeidsgivere skaffer seg en oversikt over hvilke språk deres ansatte behersker og bruker disse kunnskapene aktivt. Et annet vil være å ansette medarbeidere som har fremmedspråk som morsmål. En viktig, og langsiktig løsning vil være å styrke undervisningen i fremmedspråk i grunn- og videregående skole slik at flest mulig lærer et språk i tillegg til engelsk. Den mest effektive måten å sikre dette på vil være ved å kreve et fullført fremmedspråk ved opptak til studiespesialiserende studieretning i den videregående skole. På høyere nivå bør så studentene oppmuntres til å dra på utveksling til eller studere i områder utenfor de engelskspråklige landene. Arbeidsgiverne har et avgjørende ansvar for å bedre situasjonen, først og fremst ved å få frem behovet for kunnskaper i språk når de lyser ut stillinger. De bør også gjøre det klart at de forventer at nyutdannede og nye ansatte behersker engelsk på C1-nivå, og kommunisere dette kravet i klartekst til universiteter og høyskoler. Dessuten bør de verdsette, og ikke minst ansette søkere som har studert i utlandet, eller som har investert i et språkfag som del av sin utdanning.

Til slutt kan det nevnes at 2007- rapporten *Fremmedspråk i norsk næringsliv - engelsk er ikke nok!* skapte en omfattende debatt omkring nordmenns tilfredshet med sine engelskferdigheter, og omkring manglende bruk av fremmedspråk. Forhåpentligvis vil denne rapporten fra statsforvaltningen få frem at utilstrekkelige ferdigheter i engelsk så vel som fremmedspråk er et generelt problem i norsk arbeidsliv. Dette bør føre til raske og effektive tiltak, fra arbeidsgiverne, fra utdanningsmyndighetene og fra norske universiteter og høyskoler.

1.2 Executive summary

Norway is a small language community, has an export-based economy, and is heavily involved in international humanitarian, diplomatic and military activities, the latter under the auspices of the United Nations or NATO. This means that high levels of proficiency in English and other foreign languages are essential tools for Norwegians in many domains, from business and higher education to the military, governance and diplomacy. One would therefore expect language skills to be an important criterion

when hiring staff, and that the teaching of English and other foreign languages is given high priority in secondary and tertiary education.

This is the background for the present report, *Språk makt og avmakt: Bruken av og behovet for fremmedspråk i statsforvaltningen (Language power or powerlessness: The use of and need for foreign languages in Norwegian government)*. It presents a medium-scale needs-analysis that investigates the use of and need for foreign language skills in the public domain in Norway, in this case the Norwegian government. It surveys 846 respondents out of about 4225 employees in 17 government ministries and on the Prime Minister's staff. It builds upon, and complements an earlier needs-analysis of language use and needs in 1032 Norwegian businesses, *Fremmedspråk i norsk næringsliv - engelsk er ikke nok! (Foreign Languages in Norwegian Business –English is not enough!)* (Hellekjær 2007).

Although the surveys are from two different domains, business and governance, the findings are essentially the same. The main finding is that English is used frequently and extensively, while other foreign languages are used far less frequently. French is the second most used foreign language in diplomatic/political contexts followed by German and Spanish, while German has second place in business contexts followed by French and Spanish. There is little use of other foreign languages. The overall impression is that English is used as a replacement language, even in situations where the use of other foreign languages might be preferable and advantageous, and in the ministries, despite the availability of speakers of other languages. In the Norwegian ministries a number of respondents claimed that the over-use of English cost Norway influence in, for instance, European negotiations, whilst in business the analysis showed it led to lost opportunities and even lost contracts.

Furthermore, although Norwegians have a reputation for being proficient in English, both surveys make it overwhelmingly clear that all-too-many speakers lack the proficiency needed for advanced occupational usage, such as negotiations or press conferences. This is understandable given that 81% of those who use English in the ministries must do so on the basis of their upper-secondary school English education. It is further illustrated by a number of ministerial respondents reporting incidents where native or other highly proficient speakers used their command of English to outtalk and outmaneuver Norwegians and negotiators from other language communities. These could be reluctant or too embarrassed to ask for clarification or unable to understand the nuances of alternative formulations. There were also reports of problems with written documentation. In fact, several respondents complained that little or no care was taken to check the quality of for instance letters and documents.

The main conclusion to be drawn from these, as well as earlier needs-analyses, is that language skills seem to have low priority in Norway, in education as well as in the

workplace. Part of this may be due to an unmerited complacency about Norwegians' English proficiency.

The report lists a number of proposals to redress the situation. One is to recognize that staff in positions with international contacts, need a minimum level of language proficiency at the C1 level (see *The Common European Framework for Languages*, 2001). At the C1 level the user should be able to:

[...] understand a wide range of demanding, longer texts, and recognize implicit meaning. Can express him-/herself fluently and spontaneously without much obvious searching for expressions. Can use language flexibly and effectively for social, academic and professional purposes. Can produce clear, well-structured, detailed text on complex subjects, showing controlled use of organisational patterns, connectors and cohesive devices.

This entails a high level of proficiency in general as well as in specialized language. For English this means that the goals for, as well as the quality of English instruction, from the primary to the upper secondary school level, needs critical examination. Next, the current minimum of English required at the upper-secondary level for admission to higher education should be increased. Third, institutions of higher education that offer professional degrees, from law to engineering and business administration, need to offer their students courses in general English as well as in English for Specific Purposes. In part, and to avoid the perennial objection about crowded curricula, it should be possible to do this using what is known as English-Medium instruction, which is the teaching of non-language courses through English.

Improving the situation with the other foreign languages will require somewhat different solutions. A short-term solution would be for employers to make an inventory of staff language proficiency and to make active use of available skills. A second would be to consider hiring native speakers of the languages needed. The main and long term solution, however, is to strengthen the teaching of second foreign languages from the primary to upper secondary levels. This would, above all, mean ensuring that as many pupils as possible learn a second foreign language. The perhaps most effective means of doing so would be making a second foreign language a mandatory requirement for admission to the general studies branch of upper-secondary school. In higher education the next step would be to encourage students to use these skills to go on exchanges to, or to study in non-English speaking countries.

However, employers are crucial players in improving the current situation, above all by communicating the need for language skills when advertising new positions. They should also be explicit about requiring new staff to have high levels of English proficiency, and should make this expectation clear to institutions of higher education.

They should also make a point of hiring staff that have studied or worked abroad, or expanded a professional degree by studying a foreign language

To conclude, the 2007 report *Foreign Languages in Norwegian Business- English is not enough!*, has engendered an extensive debate about Norwegian complacency regarding English language skills and the underuse of other foreign languages. Hopefully, the present study from the public sector, *Language power or powerlessness: The use of and need for foreign languages in Norwegian government*, will drive home the point that inadequate language skills are indeed a general problem in Norwegian workplaces. This should lead to prompt and effective action, by employers, by the educational authorities and by institutions of higher education.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn for undersøkelsen

Norge er et lite språksamfunn med omkring 4.7 millioner innbyggere. Som nasjon er vi svært avhengig av internasjonal handel og ikke minst av å få eksportere våre varer og tjenester. I tillegg er vi sterkt engasjert innen internasjonalt humanitært arbeid, i diplomatiet og i militære oppdrag i regi av Nato og FN. I praksis betyr dette at meget gode ferdigheter i engelsk og fremmedspråk er helt uunnværlig for ansatte innenfor disse og andre bruksområder – også kjent som *domener*. Det skulle derfor være rimelig å forvente at språkferdigheter tillegges stor vekt ved ansettelse, og at det er et høyt ambisjonsnivå for skolens undervisning i engelsk og fremmedspråk. Det skulle også bety at universiteter og høyskoler legger klar vekt på å forberede sine studenter til et arbeidsliv hvor mange har engelsk som arbeidsspråk og vil måtte bruke engelsk og fremmedspråk i mange og ofte krevende sammenhenger. Dette er bakgrunnen for rapporten *Språk og avmakt: Bruken av og behovet for fremmedspråk i statsforvaltningen*. Den presenterer en undersøkelse om bruken av og behovet for fremmedspråk i et domene hvor dette ikke har blitt gransket tidligere, nemlig norsk offentlig sektor. Undersøkelsen har to overordnede formål.

Den ene er å undersøke bruken av fremmedspråk i offentlig sektor, et domene med et stort antall ansatte og stor samfunnsøkonomisk betydning, og hvor man er avhengig av dyktige og vel skolerte ansatte. I funksjoner som innebærer kontakt med utlandet og talere av andre språk, enten det er på kommunalt, fylkeskommunalt eller statlig nivå, vil mange ansatte ha behov for gode kunnskaper i engelsk og fremmedspråk ¹ for å kunne utføre sitt arbeid. På grunn av begrenset tid og ressurser ble imidlertid denne

¹ I denne undersøkelsen skiller vi mellom engelsk og andre fremmedspråk. Termen ”fremmedspråk” vil her referere til andre fremmedspråk enn engelsk.

undersøkelsen avgrenset til statsforvaltningen, nærmere bestemt til landets 18 departementer. Av de ca. 4225 ansatte deltok 846 i undersøkelsen, dvs. 19%.

Det andre formålet er å finne ut om funnene mht. mangelfulle språkkunnskaper som kom frem i undersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* (Hellekjær 2007) er et generelt problem. Det kan nemlig innvendes at problemer med utilstrekkelige språkferdigheter er typisk for næringslivet, og ikke nødvendigvis kan gjenfinnes på andre områder, som for eksempel offentlig sektor. På den annen side, hvis de samme vanskelighetene også finnes i offentlig sektor, nærmere bestemt i statsforvaltningen, vil det være en klar og nesten ugjendrivelig indikasjon på at mangelfulle engelsk- og fremmedspråkkunnskaper er et generelt problem i Norge. Det bør i så fall få klare konsekvenser for beslutninger om, og ambisjonsnivået for, språkundervisningen i skolen og i høyere utdanning.

Denne undersøkelsen kom i gang med støtte fra Fremmedspråksenteret. Senteret utlyste i november 2008 midler til en oppfølgingsundersøkelse til undersøkelsen fra 2007 om engelsk og fremmedspråk i næringslivet (Hellekjær 2007). Oppfølgingsundersøkelsen skulle ta for seg bruk av og behov for fremmedspråk i offentlig sektor. Utlysningen hadde bakgrunn i tiltak 4.4.1 i strategiplanen *Språk åpner dører: ”Dokumentere verdien av kompetanse i fremmedspråk i arbeids-, kultur- og næringsliv”*, samt tiltak 9 i *Tiltaksplan for programfag innen fremmedspråk* (Fremmedspråksenteret 2009): ”Dokumentere nytteverdien av fremmedspråk”.

Spørreskjemaet og forskningsdesign ble utarbeidet våren 2009 i samarbeid med Rambøll Management Consulting AS. Mens Rambøll Management gjennomførte datainnsamlingen i august 2009, har jeg hatt ansvaret for dataanalysene og rapporten. En foreløpig rapport ble utgitt på Fremmedspråksenterets nettside høsten 2009. Samme høst startet masterstudent Tone Fairway ved Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo en oppfølgende, kvalitativ undersøkelse om bruken av fremmedspråk i statlige direktorater: *The use of English and foreign languages in Norwegian directorates – challenges in international cooperation* (Fairway, i arbeid). Data fra Fairways undersøkelse er tatt inn i den foreliggende rapporten.

I det følgende vil jeg begynne med å gi en kort innføring i temaet behovsanalyser, og deretter en oversikt over tidligere norske undersøkelser. Etter en metodisk gjennomgang i kapittel 2 vil jeg i kapittel 3 legge frem funnene fra offentlig sektor. I diskusjonsdelen i kapittel 4 settes disse i sammenheng med funnene fra næringslivet, og det drøftes i hvor stor grad funnene er gjennomgående, dvs. finnes på tvers av domenene og hvilke språkferdigheter det er bruk for. Dette følges opp i kapittel 5, Forslag til tiltak, hvor jeg kommer med anbefalinger for skolen, høyere utdanning og arbeidsgivere.

2.2 Behovet for behovsanalyser

Hvilke og hvor mange fremmedspråk bør den jevne nordmann beherske? Holder det med engelsk, eller er det nødvendig med andre fremmedspråk? Hvor viktig er det for eksempel for norsk anseelse at forskere, næringslivstopper, statsråder, og statsministeren for den saks skyld, snakker skikkelig engelsk uten stotring og tydelig norsk aksent? Og til slutt, hvilke ambisjoner bør man ha for språkundervisningen i skolen og høyere utdanning? Holder det med enkel dagligengelsk til bruk i fremtidig arbeidssammenheng, eller bør skolen og høyere utdanning ha høyere mål enn det?

Å få gode, forskningsbaserte svar på slike spørsmål er viktig for å kunne ta holdbare beslutninger om fagtilbud og undervisning i skolen og høyere utdanning. Det er også viktig når man skal velge hvem som bør ansettes i viktige posisjoner i næringsliv og statsforvaltning.

Dessverre kan man ofte få det inntrykk at slike beslutninger tas på grunnlag av synsing eller overdreven selvtillit, for eksempel en forestilling om at alle i Norge er gode i engelsk. Riktignok har et internasjonalt forskningsprosjekt vist at norske 16-åringer er bedre i engelsk enn sine franske og spanske jevnaldrende (Bonnet 2004). Imidlertid, allerede i 1999 viste en doktoravhandling at nye studenter hadde mangelfulle skriveferdigheter i engelsk, da definert som evnen til å produsere grammatisk korrekte tekster, svært ofte til tross for gode engelskarakterer fra den videregående skole. De skriftlige prestasjonene stod også i sterk kontrast til studentenes sterke tiltro til sine egne engelskferdigheter (Lehmann 1999). Videre har testing av 217 avangselever i den videregående skole vist at to tredjedeler har for dårlige leseferdigheter til å mestre en engelsk leseferdighetstest som brukes for opptak på britiske og australske høyskoler og universiteter (Hellekjær 2008). En oppfølgende undersøkelse viste også at leseproblemene vedvarer i høyere utdanning: Så mange som 35-40% av norske studenter har vanskeligheter med å lese engelsk faglitteratur (Hellekjær 2009). I yrkessammenheng viste undersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* at disse vanskene gikk igjen i næringslivet (Hellekjær 2007). Den viste at norske bedrifter manglet ansatte som snakket engelsk godt nok, og de manglet ansatte som behersket viktige fremmedspråk som tysk og fransk overhodet. I tillegg viste det seg at de tapte store penger på grunn av språkvansker. En annen europeisk undersøkelse viste dessuten at norske og svenske bedrifter hadde større problemer enn bedrifter i andre land på grunn av vansker med interkulturell kommunikasjon, dvs. evnen til å forholde seg til språkbrukere fra andre kulturer (Hagen, Davila-Philippson & Nordgren 2006). At danske bedrifter sliter minst like mye som oss med språk og kultur er kanskje en fattig trøst i den sammenheng (Verstraete-Hansen 2008).

Dette er eksempler fra undersøkelser omkring fremmedspråk som viser hvor viktig det er å basere beslutninger innen utdanning og ansettelse på empiriske undersøkelser av behovene. Dette er selvsagt viktig i alle fag, i de fleste sammenhenger og i nesten alle

yrker, fra sykepleiere til bedriftsledere. For fremmedspråk kan slike behovsanalyser gi et empirisk grunnlag for beslutninger om hvilke fremmedspråk man bør lære, hvilke språkferdigheter og nivåer man skal ta sikte på, og hvilke oppgaver man bør mestre (West 1997: 71). De kan derved brukes for å utvikle kurs for enkeltindivider eller grupper, for å bestemme utdanningsinstitusjoners tilbud av kurs og programmer, eller for å utvikle læreplaner for grunn- og videregående skole (Long, 2005; West 1994, 1997). I de senere år har Europarådets *Common European Framework* (CEF 2001) også fremhevet betydningen av å basere fremmedspråkundervisning på empiriske analyser av brukernes behov for språkkunnskaper i ulike domener – bruksområder – slik som i privatlivet, i det offentlige og i yrkeslivet. Nyttene av slike analyser som beslutningsgrunnlag når det gjelder undervisning i engelsk og fremmedspråk har nylig blitt tydelig dokumentert gjennom behovsanalysen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* (Hellekjær, 2007) som ble nevnt ovenfor. Dette er også noe av bakgrunnen for den foreliggende undersøkelsen fra en helt annen del av norsk samfunnsliv. Den undersøker som nevnt hvordan 846 ansatte i 17 departementer inkl. statsministerens kontor bruker, og føler behov for kunnskaper i engelsk og fremmedspråk. Før jeg går videre inn på den foreliggende undersøkelsen vil jeg gi en kort oversikt over funnene fra tidligere norske undersøkelser.²

2.3 Fremmedspråk i norsk næringsliv

Siden 1973 har det blitt gjort en rekke større eller mindre undersøkelser av norsk næringslivs behov for og bruk av fremmedspråk (Gundersen, 2009, Hagen m.fl. 2006, Hellekjær 1991, Hellum & Dypedahl 1999, Lie & Skjoldmo 1982, Norges Handelshøyskole 1973 og Tveit 1997; jf. Kvam & Schewe 1984). Med unntak av undersøkelsen fra Norges Handelshøyskole, som omfattet svarene fra 777 siviløkonomer fra hele landet, har disse stort sett vært små, og begrenset til enkelte fylker eller regioner.

Resultatene kan oppsummeres som følger:

- Engelsk har hele tiden vært det dominerende språket, fulgt av tysk og fransk. Engelsk brukes ofte som erstatningsspråk i situasjoner hvor fremmedspråk hadde vært mer tjenlige.
- En sammenligning av tallene fra Norges Handelshøyskoles (1973) nasjonale undersøkelse med tallene fra Hellekjær (2007) viser at bruken av andre språk enn engelsk har falt sterkt fra 1973 til 2007. I 1973 brukte 48% av bedriftene tysk, i 2007 kun 18%. Fransk har falt fra 22 til 8% i samme tidsrom, mens bruken av spansk, som ligger på fjerdeplass i begge undersøkelsene, har vært stabil omkring 3-4%. Sammenligningen viser også at det i 1973 så vel som i 2007 ble brukt få andre språk, og at disse ble brukt lite.
- Bedriftene har i alle år opplevd vansker og tapt kontrakter på grunn av manglende ferdigheter i engelsk og andre språk. Det er mangel på ansatte som

² En grundigere oversikt finnes i Hellekjær (2007).

- behersker engelsk (og fremmedspråk) på et høyt nivå, for eksempel til salg, forhandlinger og skriftlig dokumentasjon. Tross dette er det få, hvis noen, bedrifter som ser på språkkunnskaper som en mulig konkurransefordel.
- Til tross for opplevde problemer har språkkunnskaper lav status i næringslivet. Ved ansettelse prioriteres først og fremst andre utdanninger, som for eksempel ingeniørstudier eller økonomi, og eventuelle språkferdigheter tas for gitt. Dette fører til at flertallet av de ansatte må bruke sine utilstrekkelige språkkunnskaper fra den videregående skole.
 - Språkene som brukes i næringslivet gjenspeiler langt på vei tilbudet i skolen, ikke nødvendigvis reelle behov. Den sterke nedgangen i bruken av tysk og fransk siden 1973, og økningen i engelsk gjenspeiler disse språkenes svake stilling i skolen siden gymnasreformen av 1976.

Disse tidligere undersøkelsene var utgangspunktet for undersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* (Hellekjær 2007). Det er den hittil største spørreundersøkelsen om næringslivets bruk av og behov for språk som har blitt gjennomført i Norge. Den omfattet 1032 respondenter, hvorav 302 var eksportbedrifter og 362 importbedrifter. Etersom den gir et godt bilde av situasjonen da den ble gjennomført, og i tillegg danner bakgrunnen for den foreliggende undersøkelsen, vil jeg i det følgende fokusere på funnene i denne:

- Undersøkelsen viste som tidligere undersøkelser, at engelsk er det suverent mest brukte språket i eksport- og importarbeidet, og at språket blir brukt i langt større grad enn markedsandelen i utenrikshandelen til de engelskspråklige land skulle tilsi. Engelsk fungerer også som erstatningsspråk når andre språk hadde vært mer naturlig og sannsynligvis mer lønnsomt. Videre er tysk fortsatt det mest brukte fremmedspråket i bedriftene, fulgt av fransk, spansk og russisk. Sett i forhold til språkområder vi handler med og eksportandeler, er det imidlertid et klart underforbruk av disse fremmedspråkene, i særdeleshet tysk, samtidig som det er et klart og voksende behov for helt andre språk for å pleie nye markeder.
- Med hensyn til sine ansattes språkferdigheter har norske eksport- og importbedrifter mange ansatte som snakker engelsk, samtidig som de mangler ansatte med tilstrekkelig gode ferdigheter til å mestre de mange krevende oppgavene som språket brukes til, fra salg til forhandlinger. Noen av svarene, f.eks. at man opplever problemer i sosiale sammenhenger, tyder på at de generelle engelskferdighetene svikter i like stor grad som de fagspråklige.
- For fremmedspråk viser det seg at bedriftene ikke bare mangler ansatte som behersker disse, de mangler også ansatte som behersker dem godt (og problemet gjelder i enda større grad her enn for engelsk). For både engelsk og fremmedspråk nevner bedriftene at de har opplevd alt fra feilleveranser og tapte salg og kontrakter til sosial isolasjon på kurs og konferanser pga. utilstrekkelige språkferdigheter. De er også oppmerksomme på at kulturproblemer kan ha bidratt til disse problemene.

Analysen bekreftet også tidligere funn (Kvam & Schewe 1984, Lie & Skjoldmo 1982) om at språkproblemene kunne føres tilbake til at ansatte i bedriftene (i stor grad innen tekniske og økonomiske fag) kun i få tilfeller hadde tilleggsutdanning i engelsk eller fremmedspråk. Som vist i tidligere undersøkelser måtte de derfor trekke veksler på sine språkkunnskaper fra den videregående skole, kunnskaper som i alle land har vist seg å være utilstrekkelige (Hagen m.fl. 2006). Denne avhengigheten av språktilbudet i den videregående skole er overraskende, men går også igjen i andre norske undersøkelser helt tilbake til 1982. Rapporten konkluderte med at det er et klart behov for å styrke kvaliteten på engelskundervisningen i den videregående skolen, og ikke minst å gi tilbud i engelsk innen profesjonsutdanningene på universiteter og høyskoler som rekrutterer til næringslivet. Den anbefalte også tiltak for å styrke undervisningen i fremmedspråk på alle nivåer, for å sikre andelen elever som tar fremmedspråk i ungdomsskolen og den videregående skolen, og å legge til rette for studieopphold og hele utdanninger i ikke-engelskspråklige områder.

2.4 Den foreliggende undersøkelsen

Som nevnt ovenfor bygger undersøkelsen Språkmakt og avmakt: Bruken av og behovet for fremmedspråk i statsforvaltningen på næringslivsundersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* Den undersøker også langt på vei samme type spørsmål:

- Hvilke språkområder er man i kontakt med i arbeidssammenheng?
- Hvilke språk brukes, til hvilke oppgaver og i hvilke situasjoner?
- Hvilken utdanning har brukerne i engelsk og fremmedspråk?
- Opplever man problemer på grunn av manglende språkferdigheter?
- Hva med eventuelle kursbehov?

Ettersom undersøkelsen fra 2007 var begrenset til næringslivet, kan man ikke vite om problemene som ble funnet er typiske for næringslivssektoren, eller om de også er et problem i andre domener. Denne undersøkelsen fra offentlig sektor, nærmere bestemt fra statsforvaltningen, kan derfor bidra til å avkrefte eller bekrefte om svake språkferdigheter er et generelt problem, og eventuelt i hvor stor grad. Dersom undersøkelsen avdekker tilsvarende problemer i statsforvaltningen som de som ble funnet i næringslivet, vil det være en klar indikasjon på at mangelfulle engelsk- og fremmedspråkkunnskaper er et generelt problem. Dette vil jeg komme tilbake til i diskusjonsdelen av denne rapporten. I neste kapittel går jeg imidlertid gjennom undersøkelsens forskningsmetode: utvalget, spørreskjemaet og selve gjennomføringen.

3 Metode

Denne kvantitative studien ble gjennomført som en nettbasert spørreundersøkelse med påfølgende statistisk analyse av svarene. I det følgende vil jeg kort gjøre rede for utvalget av respondenter, spørreskjemaet, gjennomføringen og undersøkelsens validitet – gyldighet.

3.1 Utvalg og svarrate

Norsk offentlig sektor består av en forvaltningsdel og en foretaksdel. Forvaltningen har ansvar for et bredt spekter av fellesoppgaver, og omfatter institusjoner som Stortinget, kommunene, sykehusene og skolene. I 2007 arbeidet ca. 30% av alle sysselsatte, 748 400 i alt, innen offentlig forvaltning. Om lag en tredjedel av disse var i staten, de øvrige i kommunene. I de offentlige foretakene var det på samme tid 126 600 sysselsatte. Blant de 2850 offentlige foretakene finner vi alt fra kommunalt eide bedrifter som vannverk og avfallsdeponi til store børsnoterte selskaper hvor stat og kommune eier mer enn halvparten av aksjene.³

I tillegg til mange ansatte forvalter det offentlige store pengesummer. I 2008 beløp inntektene seg til totalt 1 430 milliarder kroner, mens utgiftene var omtrent 960 milliarder. Omkring 39% av utgiftene gikk til sosiale formål, mens omkring 17% gikk til helse, 13% gikk til utdanning, 11% til offentlig tjenesteyting, omkring 4% til forsvar og 1% til miljøvern.⁴

Til forskjell fra for næringslivet viste det seg at det ikke fantes tidligere behovsundersøkelser innen offentlig sektor som man kunne ta utgangspunkt i ved utforming av undersøkelsen. Med begrensede ressurser, og stilt overfor en sektor med omkring 748 400 mulige respondenter valgte jeg derfor å avgrense undersøkelsen til statsforvaltningen, nærmere bestemt til ansatte i de 18 departementene inkl. Statsministerens kontor. Andre deler av offentlig sektor, som direktorater og tilsyn, offentlige kontorer som for eksempel NAV, og kommuner og fylkeskommuner omfattes ikke av undersøkelsen. Derimot er en mindre, kvalitativ og oppfølgende intervjuundersøkelse blant ansatte i statlige direktorater allerede i gang (Fairway, i arbeid).

Regjeringsapparatet, dvs. de 18 departementene inkl. Statsministerens kontor men uten alle såkalte ”ytre etater” og statlige virksomheter, har ca. 4225 ansatte.⁵ Av disse ble det trukket et tilfeldig utvalg på 1600. Det viste seg at 49 av disse falt fra pga.

³ SSB, Offentlige finanser, besøkt 10.09.2009, http://www.ssb.no/emner/12/off_finans

⁴ SSB, Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter 2008, besøkt 10.09.2009, <http://www.ssb.no/vis/emner/12/01/offinnut/arkiv/art-2009-03-27-01.html>

⁵ Nasjonal samfunnsvitenskapelig datatjeneste, PolSys – Data om det politiske system. Besøkt 20.09.2009. Tallene stammer fra 2008.

feilaktige kontaktopplysninger, fordi de ikke lenger var ansatt i et departement, eller fordi de var sykemeldte eller i permisjon uten adgang til internett på arbeidsplassen. Det gir en netto stikkprøve på 1551 respondenter. Av de 1551 valgte 846 å delta i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 55%, og utgjør omkring 20% av de ansatte. At respondenten har svart på spørsmål 19 ”Bruker du engelsk og/eller fremmedspråk i jobbsammenheng?” er brukt som kriterium på fullført besvarelse. Som jeg nevner nedenfor var dette et filterspørsmål som grupperte respondentene etter deres bruk av språk, og som ble brukt til å styre respondentene utenom irrelevante spørsmål.

3.2 Spørreskjemaet og gjennomføringen

Selve spørreundersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av et nettskjema, det vil si et spørreskjema som besvares via internett. Skjemaet omfattet 76 spørsmål (se vedlegg 2). De første spørsmålene dreide seg om arbeidssted, bakgrunn og språkområder man var i kontakt med i sitt arbeid (1-18). Disse ble fulgt av ulike spørsmål omkring respondentenes bruk av engelsk og eventuelle vanskeligheter knyttet til dette (20-47), og deretter fulgte tilsvarende spørsmål omkring deres bruk av fremmedspråk utover engelsk (48-75). For kategorien fremmedspråk satte nettskjemaet automatisk inn i spørsmålene det språket som fulgte av respondentens svar på spørsmål 48 om hvilket fremmedspråk han eller hun brukte mest. Deretter ble respondenten bedt om å oppgi andre språk som han eller hun mente ville være nyttige i arbeidssammenheng, men da uten utdypende spørsmål. Dette var blant annet for å unngå at spørreskjemaet ble unødig langt. Avslutningsvis kom det et åpent spørsmål hvor man ble bedt om å kommentere selve spørreundersøkelsen og komme med tilleggsopplysninger.

Nettskjema er ganske fleksible instrumenter, og man kan legge inn filterspørsmål underveis for å unngå at respondenter må bla seg forbi spørsmål de opplever er irrelevante og dermed muligens avbryter undersøkelsen i irritasjon. Det viktigste filterspørsmålet som ble brukt i denne undersøkelsen var spørsmål 19, som er gjengitt nedenfor.

19. Bruker du engelsk og/eller fremmedspråk i jobbsammenheng?

- (1) Jeg bruker bare engelsk i jobbsammenheng
- (2) Jeg bruker engelsk og et eller flere fremmedspråk i jobbsammenheng
- (3) Jeg bruker kun andre fremmedspråk enn engelsk i jobbsammenheng
- (4) Nei, jeg bruker ikke engelsk eller andre fremmedspråk i jobbsammenheng

Svarene på dette spørsmålet ”dirigerte” respondentene igjennom spørreskjemaet. De som krysset av for at de bare brukte engelsk ble styrt utenom spørsmålene om fremmedspråk. På samme måte slapp de som bare brukte fremmedspråk spørsmålene om engelsk, mens de som brukte begge deler måtte svare på samtlige spørsmål. Respondentene som ikke brukte engelsk eller fremmedspråk i det hele tatt ble ført frem til spørsmål 77 som spør om grunnene til dette. Etter det avsluttende og åpne

spørsmål 78 avsluttet disse så undersøkelsen. Som nevnt ovenfor ble derfor det at spørsmål 19 var besvart brukt som kriterium på at respondenten hadde fullført undersøkelsen.

Gjennomføringen av undersøkelsen skjedde i perioden 10.8. til 30.8.2009. Svarene ble samlet inn ved hjelp av SurveyXact, og foregikk i tre trinn. Det første omfattet utsendelsen av et invitasjonsbrev med link og personlig kode til skjema på internett. Det neste var utsendelsen av påminnelse med link og personlig kode til skjema på internett og det siste telefonisk oppfølging (ikke intervju) med tilbud om å få tilsendt e-post med link til spørreskjema. Opplysningene ble kodet inn i analyseprogrammet SPSS og analysert ved hjelp av dette verktøyet.

Undersøkelsens validitet

De fleste tidligere behovsanalysene i Norge har hatt den svakheten at respondentene, gjerne bedriftsledere eller mellomledere, har besvart spørreskjema eller intervjuer ut i fra sitt ståsted. De kan derfor ha en varierende dekningsgrad, noe som ifølge Reeves & Wright (1998:38) kan innebære at

[...] mismatches between perceptions of foreign language use held by different layers of management were found to occur. Senior and middle management sometimes had differing or even erroneous ideas of foreign language use when it came to everyday realities dealt with by individuals

En styrke ved den foreliggende undersøkelsen er at den unngår dette problemet ved å be ansatte på ulike nivåer i departementene om å svare på spørreskjema ut fra sine egne erfaringer. Det kom som nevnt svar fra 846 av 1551 personer, dvs. en svarrate på 55%. Selv om 60% eller mer hadde vært optimalt, vil jeg hevde at svarene fra de 846 respondentene(dvs. 19% av alle departementsansatte) gir en god og valid oversikt over bruken av engelsk og fremmedspråk i departementene. Den bør også kunne gi en brukbar pekepinn på situasjonen i de delene av offentlig forvaltning generelt som forholder seg til andre språkområder. Som den første i sitt slag fungerer den også som en utforskende (eksplorativ) undersøkelse, som i tillegg til å gi nyttige opplysninger om dagens situasjon vil kunne tjene som et utgangspunkt for oppfølgende undersøkelser blant landets offentlig ansatte. Sist men ikke minst: Funnene gjenspeiler dem fra tilsvarende undersøkelser i andre domener, da spesielt i næringslivet (Hellekjær 2007). Dette tilsier at funnene kan være gjeldende for norsk arbeidsliv generelt, og bør dermed ha klare implikasjoner for skoleverket, høyere utdanning, ansettelses- og personalpolitikk.

4 Resultater

I denne seksjonen vil jeg begynne med å gi en oversikt over deltakerne og deres utdannelse og/eller bakgrunn i engelsk og fremmedspråk. Deretter vil jeg gi en oversikt over hvilke områder respondentene er i kontakt med i arbeidssammenheng, hvilke språk som brukes, og respondentenes utdannelse eller bakgrunn i språkene som brukes.

Mer om utvalget

Som allerede nevnt ble spørreskjemaet sendt ut til 1551 respondenter, hvorav 846 (ca. 54%) svarte. I tabell 1 gis det en oversikt over hvordan respondentene fordeler seg på ulike departementer. Prosentfordelingen er regnet ut på grunnlag av antallet respondenter i forhold til antall ansatte i det aktuelle departementet.

Tabell 1. En oversikt over respondenter fordelt på departement.

Departement	Antall svar	Antall ansatte	Svar i %
Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)	68	270	25%
Barne- og likestillingsdepartementet (BLD)	30	161	19%
Finansdepartementet (FIN)	59	298	20%
Fiskeri- og kystdepartementet (FKD)	21	107	20%
Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)	35	185	19%
Forsvarsdepartementet (FD)	76	323	24%
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)	47	204	23%
Justis- og politidepartementet (JD)	60	340	18%
Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)	43	177	24%
Kultur- og kirke departementet (KKD)	36	153	24%
Kunnskapsdepartementet (KD)	81	324	25%
Landbruks- og matdepartementet (LMD)	39	155	25%
Miljøverndepartementet (MD)	45	234	19%
Nærings- og handelsdepartementet (NHD)	48	195	25%
Olje- og energidepartementet (OED)	25	130	19%
Samferdselsdepartementet (SD)	33	129	26%
Utenriksdepartementet (UD)	96	772	12%
Statsministerens kontor	4	68	6%
Totalt	846	4225	19%

Som man kan se er det respondenter fra samtlige departementer samt Statsministerens kontor, i alt 19% av de ansatte. Med hensyn til stillingsnivå oppgir 648 respondenter (77%) å være medarbeidere, mens 198 (23%) oppgir å være ledere med personalansvar. I tabell 2 nedenfor kan man finne en oversikt over det generelle utdanningsnivået blant respondentene.

Tabell 2. Utdanningsnivået blant respondentene. $N = 846$.

Utdanning	Antall svar	Svar i %
Grunn- og videregående skole	30	3%
Universitet/høgskole 1-4 år	116	14%
Universitet/høgskole, mer enn 4 år	683	81%
Fagutdanning/etatsutdanning	17	2%
Totalt	846	100

Ikke uventet er det et høyt utdanningsnivå blant de ansatte i departementene. Nesten 81% av respondentene har mer enn fire års høyere utdanning, mens 14% har fra 1-4 års høyere utdanning. Ut fra dette kunne man forvente at mange har en fagkombinasjon som omfatter engelsk og/eller et fremmedspråk, noe jeg vil komme tilbake til. En oversikt over respondentenes utdanning i henholdsvis engelsk og fremmedspråk gis i tabell 3. Vær oppmerksom på at tallene baserer seg på svarene fra dem som svarte at de brukte engelsk og fremmedspråk i sitt arbeid i filterspørsmål 19. For engelsk dreier dette seg om til sammen 744 respondenter, dvs. 88% av utvalget, mens det var 214, dvs. 25%, som svarte at de brukte et fremmedspråk i sitt arbeid.

Tabell 3. Oversikt over respondentenes utdanning i engelsk/fremmedspråk. Prosentfordelingen er regnet ut på grunnlag av antallet respondenter som bruker språket.

Utdanning i engelsk/fremmedspråk	Utdanning i engelsk, n=744		Utdanning i et fremmedspråk, n=214	
	Antall svar	Svar i %	Antall svar	Svar i %
Grunnskole	7	1	35	16
Videregående skole	599	81	118	55
Universitet/høgskole	138	18	61	29
Avgitte svar	744	100	214	100

Denne oversikten viser at kun 18% av respondentene som bruker engelsk har en universitets- eller høgskolegrad som omfatter engelsk. De aller fleste, hele 599 personer, eller 81% av de som bruker språket, oppgir at de har videregående skole som sin høyeste utdanning i engelsk. For fremmedspråk er det imidlertid en noe større andel, nærmere bestemt 29%, som har høyere utdanning i fremmedspråket, og noen færre, 55%, som kun har språket på videregående nivå. I tabell 4 gis en oversikt over annen bakgrunn i språkene.

I denne oppstillingen kan det være en god del overlappende svar, men det er en klar tendens til at mange av brukerne av så vel engelsk som fremmedspråk har gjennomført interne kurs, språkskoler i utlandet eller lengre opphold i et land hvor språket brukes. Det sistnevnte gjelder spesielt for fremmedspråk. I sine personlige kommentarer i det åpne spørsmålet til slutt er det også mange som poengterer betydningen av å lære språk under opphold eller studier i utlandet, ved å bruke det i familien, eller av praktisk bruk i arbeidssammenheng.

Tabell 4. En oversikt over annen bakgrunn i engelsk/fremmedspråk.

Annen bakgrunn i engelsk/fremmedspråk	Engelsk n = 744	Fremmedspråk n = 214
Interne kurs på arbeidsplassen	27% (201)	20% (42)
Språkskole i utlandet	18% (132)	30% (64)
Undervisning i fagstudier på universitet/høgskole på engelsk/fremmedspråk	30% (223)	17% (36)
Lengre opphold (> 6 mnd.) i land hvor engelsk/fremmedspråket er førstespråket	34% (257)	51% (110)
Det er mitt morsmål	< 1% (4)	7% (15)

Kontakt med utlandet og bruk av fremmedspråk

Samtlige respondenter ble spurt om hvilke geografiske områder de var i kontakt med i sitt arbeid, om hvilke europeiske land/språkområder de var i kontakt med, og deretter om de brukte engelsk og/eller fremmedspråk i sitt arbeid. En oversikt over svarene gis i tabell 5.

Tabell 5. Hvor ofte har du i ditt arbeid kontakt med følgende geografiske områder? N = 846.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
Nordiske land	8%	19%	42%	23%	6%	1%
Baltiske land	1%	4%	16%	30%	46%	2%
Europa (utenom Norden og Baltikum)	8%	23%	33%	21%	14%	1%
USA/Canada/Australia	2%	9%	20%	29%	38%	2%
Asia	3%	6%	12%	25%	52%	2%
Afrika	2%	3%	10%	22%	60%	2%
Latin-/Sør-Amerika	1%	3%	8%	23%	62%	2%

Som man kan lese av denne tabellen virker det som om de aller fleste respondentene har kontakt med områder utenfor Norge, selv om hyppigheten kan variere. Respondentene har hyppigst kontakt med de andre nordiske land, deretter med Europa utenom Norden og Baltikum og, på tredjeplass, USA/Canada/Australia.

Respondentene som svarte at de hadde kontakt med Europa i sitt arbeid ble av nettskjemaet ført til et spørsmål om hvilke land/språkområder dette gjaldt. Ettersom langt fra alle hadde slike kontakter var det bare 722 respondenter som svarte på dette spørsmålet. En oversikt over hvordan disse svarene fordeler seg finnes i tabell 6.

I denne oversikten er det spesielt hyppigheten i kontakten med engelsktalende land i Europa som skiller seg ut. Deretter kommer de fransktalende områdene – antakelig på grunn av EU –, tett fulgt av de tysktalende. Det er interessant å se at mens bare 6% nevner at de aldri har kontakt med engelsktalende land, øker tallet til 21% for fransktalende land, 23% for tysktalende land og 38% for Spania og Portugal. Det er

nærliggende å tro at den langt større hyppigheten av kontakter med de engelske områdene i Europa, i forhold til for eksempel de tysktalende som jo har stor økonomisk betydning for Norge, kan skyldes at flere av respondentene ikke behersker andre språk eller at de har opplevd at engelsk ikke fungerer helt godt som kommunikasjonsmiddel. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor.

Tabell 6. Hvor ofte har du i ditt arbeid kontakt med følgende land/språkområder i Europa? N = 722.

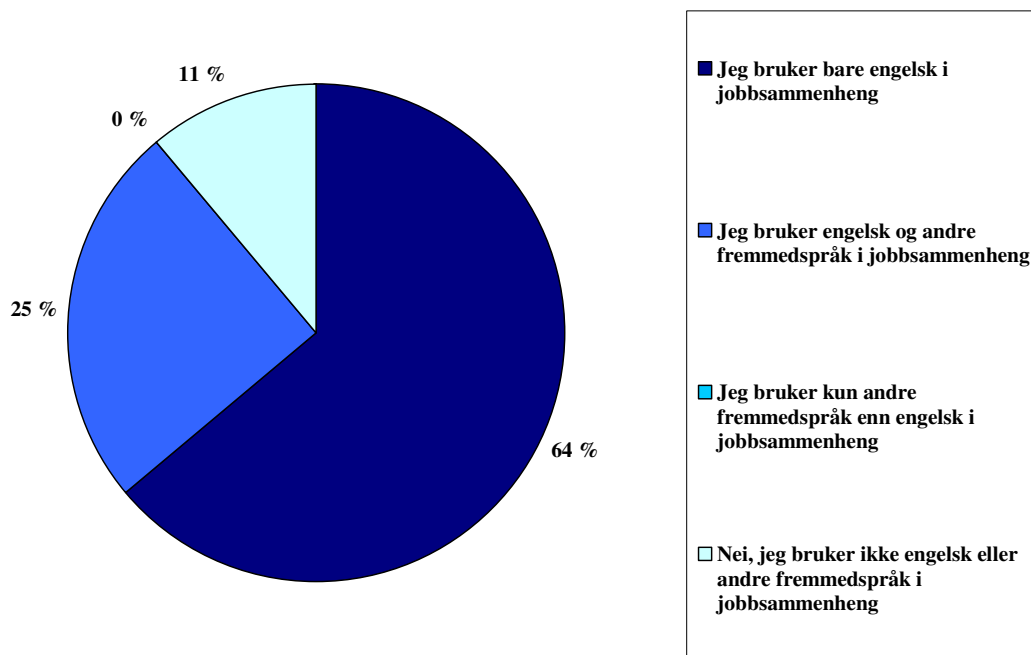
	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ ikke relev.
Tysktalende	3%	8%	31%	34%	23%	1%
Fransktalende	4%	14%	31%	29%	21%	1%
Storbritannia/Irland	10%	23%	41%	20%	6%	<1%
Spania/Portugal	2%	5%	19%	36%	38%	1%
Italia	1%	4%	15%	36%	43%	1%
Russland	2%	4%	15%	29%	49%	1%
Polen	1%	3%	13%	30%	52%	1%
Andre	4%	5%	20%	28%	28%	14%

Hvilke språk er det som brukes?

Det var 94 respondenter (11%) som oppga at de ikke brukte engelsk og/eller fremmedspråk i arbeidssammenheng. Den viktigste grunnen var i følge disse 94 at de ikke trengte annet enn norsk i sin nåværende stilling. En av respondentene utdypet dette i sin kommentar på skjemaets åpne spørsmål. Vedkommende skriver bl.a. at ”behovet for språkkompetanse er svært avhengig av type jobb” og at ”om man ikke bruker engelsk eller fremmedspråk i én jobb vil dette kunne bli aktuelt i en annen”.

Ellers nevnte 537 respondenter (64%) at de bare brukte engelsk, mens 214 (25%) nevnte at de brukte både engelsk og et fremmedspråk. Bare én respondent (<1%) brukte kun et fremmedspråk og ikke engelsk. En oversikt over dette finnes i figur 1.

Denne fordelingen viser at det er til sammen 89% som oppgir at de bruker engelsk i arbeidssammenheng, mens bare 25% oppgir at de bruker et fremmedspråk i tillegg. Hvis man sammenligner dette med opplysningene om områder de statsansatte er i kontakt med, er det mye som tyder på at engelsk brukes som kommunikasjonsmiddel selv der hvor andre språk kunne vært mer tjenlig. Dette bekreftes av svarene på et spørsmål om hvorfor respondenten ikke brukte andre språk enn engelsk. Til det svarte 235 respondenter (28%) at de ikke behersket andre språk, 165 (19%) nevnte at det var fordi de foretrakk å bruke engelsk, mens 277 (33%) svarte at det var fordi deres kontakter foretrakk å bruke engelsk.

Figur 1. Bruker du engelsk og/eller fremmedspråk i jobbsammenheng? N = 846.

4.1 Bruk av engelsk i arbeidssammenheng

Tabell 7. Hvor ofte bruker du engelsk muntlig eller skriftlig i følgende situasjoner og arbeidsoppgaver? N = 748.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	18%	21%	38%	22%	2%	<1%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	7%	14%	32%	25%	21%	1%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	16%	23%	41%	19%	1%	<1%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	6%	9%	30%	26%	27%	1%
I lesing av jobbrelevante engelske tekster	32%	31%	28%	7%	1%	0%

Et annet av spørsmålene i undersøkelsen dreide seg om i hvilke sammenhenger respondentene brukte engelsk. Vi valgte her å skille mellom enkle og krevende former for muntlig og skriftlig kommunikasjon. Krevende muntlig og skriftlig kommunikasjon, som for eksempel forhandlinger eller rapportskrivning, fordrer en høy

grad av språklige ferdigheter, samt kjennskap til kommunikasjonssituasjonen eller sjangeren. I tillegg kommer selvsagt innsikt i saksområdet. Fordelingen av svarene finnes i tabell 7.

Som man kan se av tabellen er lesing av engelske tekster en ganske hyppig aktivitet. Nesten to tredjedeler gjør dette svært ofte eller ofte. Ikke uventet blir engelsk mye brukt i enkel kommunikasjon. De mer krevende muntlige og skriftelige språksituasjonene finner sted sjeldnere, og involverer færre. Selv om disse forekommer sjeldnere kan de allikevel være svært viktige. Som nevnt ovenfor stiller disse situasjonene store krav til respondentenes språkferdigheter i tillegg til kjennskap til kommunikasjonssituasjonen. Jeg forventet derfor at færre ville delta i slike krevende kommunikasjonssituasjoner, noe som også var tilfellet.

Undersøkelsen tok også med et spørsmål der respondentene ble bedt om å svare på i hvilke av de ulike brukssituasjonene de opplevde det som spesielt viktig med gode engelskferdigheter.

Tabell 8. I hvilken grad mener du at gode ferdigheter i muntlig eller skriftlig engelsk er viktig for å mestre følgende arbeidsoppgaver/situasjoner på en tilfredsstillende måte? N = 744.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	26%	51%	20%	2%	<1%	1%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	48%	34%	9%	3%	1%	4%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	26%	53%	18%	2%	<1%	1%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	51%	29%	8%	5%	2%	4%
I lesing av jobbrelevante engelske tekster	33%	50%	14%	1%	<1%	1%

Disse svarene viser at det er spesielt i de krevende kommunikasjonssituasjonene at respondentene anser gode engelskferdigheter som spesielt viktige, selv om de fleste mener at gode ferdigheter er viktig uansett. Det er også interessant å se i hvor stor grad gode leseferdigheter fremheves, antakelig fordi lesing skjer forholdsvis hyppig. En annen mulig grunn kan være at forskning har vist at skolens undervisning i lesing på engelsk er ganske mangelfull (Hellekjær 2005, 2008, 2009; Faye-Schøll 2009). Svarene som er presentert i tabellene 7 og 8 viser uansett at engelsk brukes hyppig i det daglige arbeidet, og av de aller fleste ansatte i statsforvaltningen. Videre frem-

hever respondentene klart nødvendigheten av gode engelskferdigheter for å mestre disse oppgavene.

For å undersøke videre i hvor stor grad språkferdighetene er gode nok i forhold til behovene ba vi respondentene svare på i hvor stor grad de hadde opplevd at manglende språkferdigheter skapte misforståelser, problemer eller hindringer i jobbsammenheng. Svarene for engelsk vises i tabell 9.

Tabell 9. Har manglende ferdigheter i engelsk forårsaket misforståelser, problemer eller hindringer for deg i jobbsammenheng? N = 743.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	0%	<1%	6%	29%	62%	2%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	<1%	<1%	12%	27%	42%	18%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	0%	<1%	5%	28%	64%	3%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	<1%	<1%	8%	23%	42%	26%
I lesing av jobbrelevante engelske tekster	0%	1%	7%	32%	58%	3%

Det er ikke å forvente at man i profesjonelle organisasjoner vil oppleve at det ofte eller svært ofte oppstår misforståelser og problemer på grunn av manglende engelskkunnskaper. Det måtte i så fall ha ført til en umiddelbar skolering av ansatte og/eller omplassering med hensyn til arbeidsoppgaver. Det er allikevel interessant at så mange som 12% av og til har opplevd problemer eller misforståelser i krevende muntlig kommunikasjon, mens 27% har opplevd det sjeldent. For krevende skriftlig kommunikasjon er tallene henholdsvis 8% og 23%. Det er også interessant at andelen respondenter som svarer vet ikke/ikke relevant er 18% for krevende muntlig og 27% for krevende skriftlig kommunikasjon, sammenlignet med for eksempel 2-3% for enkel kommunikasjon. En forklaring er at det knapt vil være aktuelt for alle ansatte å delta i slik kommunikasjon på grunn av ulike ansvarsområder. En annen mulighet er at noen ansatte forsøker å unngå en del oppgaver og språksituasjoner på grunn av mangelfulle engelskkunnskaper (se vedlegg 1, tabell 19). For andre kan svaret gjenspeile at de ikke nødvendigvis vet med sikkerhet om og når kommunikasjonsproblemer har oppstått, selv om de kan ha sine mistanker. For næringslivet viste det seg å være en tilsvarende usikkerhet mht. eventuelle kommunikasjonsproblemer (Hellekjær 2007).

For å kryssjekke omfanget av vanskeligheter ble det også tatt med et spørsmål om hvordan respondentene vurderte sine engelskferdigheter. Det er rimelig å forvente at disse ville reflektere respondentenes opplevelse av å meste eller ikke mestre bruken av språket. Svarene presenteres i tabell 10.

Tabell 10. Hvor godt mener du at du behersker engelsk? N= 744.

	Meget godt	Godt	Rimelig bra	Dårlig	Behersker ikke
Å forstå engelsk muntlig	61%	29%	9%	<1%	0%
Å snakke engelsk	35%	38%	24%	4%	0%
Å lese engelsk	58%	31%	10%	<1%	0%
Å skrive engelsk	29%	35%	31%	6%	0%

Fordelingene i svarene her gjenspeiler langt på vei det man finner i tabellene 8 og 9. De ansatte er noe mer tilbakeholdne med å hevde at de har meget gode eller gode muntlige eller skriftlige ferdigheter sammenlignet med lytte- og leseferdighetene. Samlet sett indikerer svarene at man helst opplever vanskeligheter i situasjoner med krevende muntlig og skriftlig kommunikasjon. Som nevnt viser det også at en del ansatte forsøker å unngå slike situasjoner og oppgaver på grunn av sine begrensede språkferdigheter (vedlegg 1, tabell 19).

Språk er makt – dårlig engelsk gir avmakt

Hvordan de nevnte vanskelighetene kan arte seg i praksis kommer frem i en oppfølgende intervjuundersøkelse av masterstudent Tone Fairway ved UiO (Fairway, i arbeid). I sitt mastergradsprosjekt har Fairway intervjuet 13 respondenter i ulike statlige direktorater, og utsagnene nedenfor illustrerer språkproblemene i praksis. Flere av hennes informanter forteller at mens mange mener at de har god kompetanse i engelsk, er det likevel lett å komme til kort i internasjonale møter, spesielt i forhandlingssituasjoner hvor man har behov for ulike typer kompetanse. Flere av respondentene nevner at de føler seg usikre når de må ta ting på sparket.

En rådgiver sier:

Når vi er i Brussel, hvis vi skal si noe når vi er i møter, så kan man som regel forberede seg veldig godt. Man kan til og med lese opp det man skal si, så det synes jeg for så vidt er enkelt. Da er det betydelig verre i en arbeidsgruppe jeg er med i [...]. Der sitter man og diskuterer på sparket, og får ikke forberedt seg. Der føler jeg at det tar en dag eller to før jeg er inne i det hver gang. Det er nesten sånn når man skal si noe på sparket, at man må lage argumentene sine mens man snakker, og helst ikke bør tenke for mye på engelsken samtidig.

Dette viser med tydelighet at respondentene i enkelte situasjoner kan føle seg forberedte og kompetente, mens de i andre situasjoner, hvor det kreves at man evner å lytte, drøfte og argumentere uten å ha kunnet forberede seg godt nok på forhånd, kan

føle at de må ”varme opp” før de er i stand til å delta fullt ut. Flere av respondentene nevner også ”small talk” som utfordrende fordi det er så kulturelt betinget hva man sier og hvordan man sier det. Mange føler seg ukomfortable fordi de er usikre på egen språkkompetanse i sosiale situasjoner, fordi de vet at også disse spiller en rolle i forhold til hva man oppnår i mer formelle sammenhenger.

En annen av Fairways informanter nevner at de opplever at det i noen tilfeller brukes språklige hersketeknikker overfor representanter fra ikke-engelskspråklige land. En seniorrådgiver uttrykker det slik:

Det er noe jeg bruker å fortelle mine kolleger, som jeg har lært av sur erfaring, [og det] er at når engelskmennene vil ha en endring av en ordlyd i en paragraf som du ikke forstår forskjellen på, da er det grunn til å stille spørsmål. Jeg har flere ganger opplevd at de har fått til endring, og så har jeg senere forstått at den endringen betød noe, enda jeg der og da ikke forstod at den betød noe fordi mine engelskkunnskaper var så begrensede. For meg var det faktisk to synonyme ord.

I flere situasjoner beskriver denne og andre respondenter hvordan manglende fagspråkkunnskaper hindrer norske representanter i å få innflytelse i internasjonale møter. En annen rådgiver sier det slik:

Man ser jo at de engelskspråklige mer eller mindre vinner alt av diskusjoner. Amerikanske advokater er jo helt fryktelige, fordi de med vilje bruker de vanskeligste ordene de klarer å komme på som hersketeknikk, for å sørge for at halvparten av rommet ikke har forstått hva de sa. Men så er det veldig få som tør å stille spørsmål, for da mister de ansikt. Jo flinkere man er, jo lettere er det å ta dem på ting.

Uttalelsene fra respondentene i Fairways intervjuundersøkelse gir eksempler på hvor viktig det er med gode engelskferdigheter i direktoratens internasjonale arbeid. Hva så med situasjonen i departementene?

Stemmer fra departementene

I det åpne spørsmålet til slutt i spørreskjemaet har mange av respondentene kommet med utdypende kommentarer omkring bruken av engelsk. Kommentarene er lettere redigert for å sikre anonymiteten. Langt på vei gjenspeiler de intervjuene fra direktoratene som ble referert ovenfor:

Jeg synes generelt det er et lavt engelsknivå hos mange ansatte, også på høyt nivå. Mange tror de behersker engelsk/andre språk men skjønner ikke at vanlig dagligtale er langt fra nok ved kompliserte forhandlinger osv. Dette gjør at vi rett og slett tabber oss ut i internasjonale fora.

En annen sier:

Bedre engelskkunnskaper ville bedret kvaliteten på arbeidet som utføres. Særlig i skriftlig kommunikasjon synes jeg det er uheldig at brevene som går ut kan framstå som mindre gode/enkle fordi språkbeherskelsen ikke er god nok.

En tredje utdyper dette:

Jeg føler at vi har ingen å spørre eller ingen til å se over de produktene vi har laget på engelsk. Jeg føler at det er flaut at vi i [...] har så dårlig engelsk. Vi burde ha hatt perfekt engelsk. Vi burde hatt obligatoriske engelskkurs. Frivillige får vi aldri tid til. Det er utrolig mye av det vi gjør som er på engelsk. Mange av forvalterne klager på at de ikke skjønner det vi har beskrevet [...] Vi burde hatt egne oversettere som oversatte alt vi produserte. De gangene vi har brukt oversettere kan de ikke de engelske betegnelse på forvaltningsfeltet og oversetter feil.

Andre kommenterer kvaliteten på språklig kommunikasjon på engelsk og behovet for bedre kjennskap til kulturer og høflighetsformer:

Behovet for å uttrykke kultur og høflighet i ordvalg og syntaks er viktig for å bygge ned stengsler i internasjonale forhandlinger og i sosiale omgangsformer. Dette er et behov i hvert fall jeg kunne tenke meg å utvikle, og som jeg tror de aller fleste ansatte i norsk offentlig og privat administrasjon ville stå seg på å beherske. Høflighet og respekt for andre lands kulturelle uttrykk er ikke akkurat det mest fremtredende for norske aktører, hverken hjemme eller ute.

Språkferdigheter er ofte undervurdert i kommunikasjon. Likeså alminnelig kulturforståelse.

Det er lite fokus på språkkompetanse i departementene jeg har arbeidet i.

Det er viktig å skille mellom engelskkunnskaper innen administrasjon, fagspråk og ulike muntlige situasjoner som konversasjon (nettverksbygging), presentasjon og i ulike medier. Bra spørsmål om engelskkunnskaper på ulike nivåer!

Når du leverer fra deg offentlige dokumenter fra et departement er det viktig at det har en viss standard mht. til språk, derfor benytter vi alltid personer med meget gode språkkunnskaper til å kvalitetssikre språket i dokumentene. I [...] er det relativt mange som behersker engelsk godt, slik at dette er sjeldent en barriere for å få noe ut på engelsk.

Et generelt problem i Norge (har opplevd det ved ansettelse) er at "alle" i Norge tror de er mer eller mindre flytende i engelsk. Det er de ikke. Det er stor forskjell på norsk skoleengelsk og det å ha studert i et engelskspråklig land eller brukt engelsk som arbeidsspråk over lengre tid. Et annet problem er at mange synes å tro at engelskkunnskaper er nok. Det er det ikke. Man trenger kompetanse til å arbeide på minst ett språk til. [...]

Undersøkelsen mangler spørsmål om to - eller flerspråklighet. Arbeider for tiden i [...] og bruker engelsk og fransk daglig.

Disse ”stemmene” fra de ulike departementene, sammen med intervjuene i direktoratene, gjenspeiler etter min mening usikkerheten omkring feil og vansker i kommunikasjonen på engelsk som kommer frem i tabell 9, selv om de må tolkes med et visst forbehold ettersom de er enkeltutsagn. De bekrefter at misforståelser og problemer kan oppstå, endatil at man kan bli utmanøvrert og oppleve nederlag i forhandlinger på grunn av utilstrekkelige engelskkunnskaper. Dessuten kommer det frem at det er ulike praksiser med hensyn til kvalitetssikring av kommunikasjon på engelsk og at det også skjer misforståelser/problemer på grunn av svikt i kulturforståelse og kjennskap til høflighetsformer.

Kursbehov

Nok en måte å finne ut om det finnes eventuelle språkvansker på er ved å undersøke om de ansatte opplever behov for kursing. Spørreskjemaet hadde derfor et spørsmål omkring eventuelle kursbehov i engelsk. Svarene presenteres i tabell 11.

Tabell 11. I hvilken grad har du behov for engelskkurs for å kunne løse dine arbeidsoppgaver på en bedre og mer effektiv måte? N = 743.

Kursbehov	Antall svar	Svar i %
Ikke i det hele tatt	105	14%
I liten grad	259	35%
I noen grad	291	39%
I stor grad	64	9%
I meget stor grad	24	3%
Totalt	743	100%

Disse svarene viser at bare 12% av respondentene føler et meget stort eller et stort behov for kurs i engelsk, mens ytterligere 39% oppgir at de i noen grad opplever dette behovet. Disse tallene bekrefter også at en del respondenter faktisk opplever problemer med engelsk i arbeidet. Noen av respondentene nevner imidlertid i det åpne spørsmålet at noe av dette kan dreie seg om behov for spesialkompetanse, da spesielt innen fagspråklig kommunikasjon:

Det kan være behov for kurs i fagspråket f. eks forvaltning og juss, selv om man generelt har gode ferdigheter i engelsk

Andre igjen nevner at arbeidsgiver over lengre tid har tilbudt engelskkurs.

4.2 Bruk av fremmedspråk i arbeidssammenheng

Et av hovedfunnene i denne undersøkelsen er å finne i figur 1 ovenfor. Den viser at 216 respondenter, dvs. 25% av de som svarte på undersøkelsen, brukte et fremmedspråk i arbeidssammenheng i tillegg til engelsk. Det neste spørsmålet er hvilke fremmedspråk disse 216 bruker, og i tabell 11 gis det en oversikt over dette. Det er viktig å merke seg at svarene her gjelder språket de bruker mest, og at det er mulig at enkelte også bruker et tredje språk.

Tabell 12. Hvilket annet fremmedspråk bruker du mest i jobbsammenheng? N = 216

Språk	Antall svar	Svar i %
Fransk	109	50%
Tysk	53	24%
Spansk	18	8%
Russisk	6	3%
Kinesisk	2	1%
Arabisk	0	0%
Andre	28	13%
Totalt	216	100%

Denne oversikten viser at fransk er det klart mest brukte fremmedspråket etter engelsk i statsforvaltningen. Fransk brukes faktisk av halvparten av de respondentene som bruker fremmedspråk utover engelsk, mens omtrent en fjerdedel bruker tysk og 8% bruker spansk. Til sammenligning var tysk det klart mest brukte fremmedspråket i næringslivet, med fransk på en fjern tredjeplass (Hellekjær 2007). Videre er det få i departementene som bruker de øvrige språkene, og ingen er brukere av arabisk. Kategorien ”Andre” fanger opp en rekke ulike språk, med ett eller to svar på hver, alt fra portugisisk til italiensk og kroatisk. En respondent, med glimt i øyet, svarte – Nynorsk ☺.

Som for engelsk dreide det neste spørsmålet seg om i hvilke sammenhenger fremmedspråk brukes. Svarene fra de 216 respondentene presenteres i tabell 13.

Som med engelsk brukes fremmedspråk hyppigst til lesing. Dette følges av enkel muntlig og skriftlig kommunikasjon, og deretter av situasjoner med krevende muntlig kommunikasjon. Skrivning av avanserte tekster skjer forholdsvis sjelden. Når man sammenligner med tallene for bruken av engelsk (se tabell 7 ovenfor) er det tydelig at fremmedspråk brukes sjeldnere enn engelsk i alle sammenhenger. Om dette er fordi engelsk ofte brukes som erstatningsspråk, eller fordi det er mindre interaksjon med disse språkområdene blir da et nærliggende spørsmål. Engelsk som erstatningsspråk er ikke nødvendigvis en god løsning. Dette kommer frem i noen av respondentenes svar på spørreskjemaets åpne spørsmål.

Tabell 13. Hvor ofte bruker du FREMMEDSPRÅK muntlig eller skriftlig i følgende situasjoner og arbeidsoppgaver? $N = 216$.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørslar, samtaler	7%	12%	43%	26%	11%	2%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	1%	2%	19%	28%	45%	5%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	4%	5%	34%	37%	18%	2%
I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	1%	1%	10%	19%	63%	6%
I lesing av jobbrelevante fremmedspråklige tekster	8%	14%	42%	25%	9%	2%

En sier:

I samarbeid med viktige europeiske land som Frankrike, Spania og Italia er det ofte nødvendig å kunne språket for å få denne rette kontakt og formidle/motta synspunkter

En annen fremhever at ”fransk og spansk er langt viktigere å kunne enn nordmenn flest tror”, mens en tredje forklarer:

Jeg har drevet med internasjonalt arbeid i [mange] år. Selv om engelskkunnskapene er blitt langt bedre i Frankrike og Tyskland, er det fortsatt mange på fagnivå som kommuniserer svakt på engelsk. Dessuten åpner kontakt på deres morsmål for lettere å få fram forståelse for våre synspunkter. Jeg mener det bør legges større vekt på muntlig kommunikasjon og lesning av tysk og fransk, eventuelt også italiensk og spansk. Når det gjelder russisk er det et ”must” for kontakt på fagnivå i Russland og de fleste tidligere sovjetrepublikker.

Med andre ord: Det er mye som tyder på at statsforvaltningens kontakter med de fransk- og tysktalende områdene hemmes av ujevne engelskferdigheter hos mange av våre kontakter, og høyst sannsynlig av ujevne engelskferdigheter på norsk side også. I tillegg kommer en ujevn eller manglende vektlegging av bruken av fremmedspråk fra norsk side.

Nok en ulikhet mellom fremmedspråk og engelsk finner man i svarene som oppsummeres i tabellene 14 og 8. I tabell 14 presenteres respondentenes syn på betydningen av gode språkferdigheter i fremmedspråk i ulike brukssituasjoner.

Tabell 14. I hvilken grad mener du at gode ferdigheter i muntlig eller skriftlig FREMMEDSPRÅK er viktig for å mestre følgende arbeidsoppgaver/situasjoner på en tilfredsstillende måte? $N = 216$.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	0%	2%	16%	24%	49%	8%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	<1%	1%	13%	17%	42%	27%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	<1%	2%	13%	26%	49%	11%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	1%	2%	7%	14%	40%	36%
I lesing av jobbrelevante fremmedspråklige tekster	0%	2%	15%	26%	48%	10%

En sammenligning med tallene for engelsk i tabell 9 viser at antallet opplevde feil er litt høyere for fremmedspråk enn for engelsk i enkel muntlig og skriftlig kommunikasjon. De er imidlertid klart sjeldnere i krevende situasjoner, noe som kan tyde på god kompetanse. På den andre siden: Antallet som svarer vet ikke/ikke relevant er også høyere, 27% for krevende muntlig kommunikasjon sammenlignet med 18% for engelsk, og 36% for krevende skriftlig bruk av fremmedspråk sammenlignet med 27% for engelsk. Dette kan tyde på sjeldnere bruk, alternativt at engelsk brukes i stedet, men det kan også være at noen er usikre på om problemer har oppstått. Hvis man kryssjekker med de oppgitte kursbehovet i fremmedspråk med tallene for engelsk, som i tabell 16, får man imidlertid ikke noen avklaring.

Tabell 15. I hvilken grad har du behov for kurs i FREMMEDSPRÅK for å kunne løse dine arbeidsoppgaver på en bedre og mer effektiv måte?

Kursbehov	Fremmedspråk		Engelsk	
	Antall svar	Svar i %	Antall svar	Svar i %
Ikke i det hele tatt	47	22%	105	14%
I liten grad	71	33%	259	35%
I noen grad	74	35%	291	39%
I stor grad	14	6%	64	9%
I meget stor grad	8	4%	24	3%
Totalt	214	100%	743	100%

Som man kan se oppleves behovet for engelskkurs litt større enn behovet for kurs i fremmedspråk, selv om prosentforskjellene er små. En mulig forklaring kan være at fremmedspråk brukes forholdsvis sjeldnere enn engelsk. Når dette kryssjekkes mot de

ansattes vurderinger av sine egne ferdigheter i fremmedspråk, viser det seg at vurderingene er merkbart forsiktigere enn de var for engelsk (se tabell 10). Dessuten er det merkbart flere enn for engelsk som på grunn av manglende ferdigheter forsøker å unngå situasjoner/oppgaver hvor de må bruke fremmedspråk (se vedlegg 1, tabell 20). Dette kan også tyde på at det noe lavere kursbehovet først og fremst gjenspeiler at fremmedspråk brukes sjeldnere enn engelsk.

Tabell 16. Hvor godt mener du at du behersker fremmedspråk? N= 213.

	Meget godt	Godt	Rimelig bra	Dårlig	Behersker ikke
Å forstå fremmedspråk muntlig	34%	25%	28%	11%	2%
Å snakke fremmedspråk	21%	25%	28%	23%	3%
Å lese fremmedspråk	31%	30%	30%	8%	1%
Å skrive fremmedspråk	11%	21%	32%	31%	5%

At respondentene føler seg mindre sikre på sin evne til å skrive fremmedspråk og delvis også er mindre sikre når det gjelder muntlig språkbruk, gjenspeiler opplevde vanskeligheter i tabell 15. Det som er like interessant er at respondentene føler seg mindre sikre på sine kunnskaper i fremmedspråk enn de gjør mht. engelsk (jf. tabell 10 og tabell 17). Det er mulig at noe av denne forskjellen skyldes at nordmenn har en tendens til å overvurdere sine engelskferdigheter (Lehmann 1999; Hellekjær 2005).

Respondentenes kommentarer omkring fremmedspråk

Respondentenes personlige kommentarer omkring bruken og betydningen av fremmedspråk i forvaltningen gir nyttige tilleggsopplysninger, og avdekker dessuten at dette er et område med en del spenninger innad i departementene. På det åpne spørsmålet ble som sagt samtlige 846 respondenter oppfordret til å komme med egne kommentarer, og det vil si at også de som ikke brukte fremmedspråk fikk anledning til å svare. Som man kan se av kommentarene som gjengis nedenfor, føler flere at de har språkkompetanse de ikke får brukt, mens andre igjen poengterer at slike kunnskaper, i tillegg til kulturkunnskaper, er viktige og vil bli enda viktigere i framtiden.

Kommentarene nedenfor er anonymisert og noe redigert.

Kan flytende fransk gjennom mange års studier og opphold i Frankrike. Har ALDRI fått bruk for i jobbsammenheng. Mye jobb for lite utbytte, gitt! Klart inntrykk av at engelsk er det eneste språk man virkelig trenger.

Selv om engelsk er vårt "viktigste" fremmedspråk – også i forvaltningen, mener jeg økt vektlegging av kunnskaper i andre europeiske språk (tysk, fransk og spansk) vil bedre kommunikasjon og kulturforståelse med andre deler av Europa (bl.a. EU). Kunnskaper i arabisk, kinesisk, russisk (og andre språk) vil på samme måte kunne bidra til bedre kontakt og forståelse ift. andre deler av verden.

I jobbsammenheng er det engelsk som er arbeidsspråket. Men det er en stor fordel å ha kjennskap til det lokale språk [...]

Språkferdigheter til de ansatte i departementene blir i liten grad kartlagt, dermed blir viktig kompetanse i ulike språk ikke brukt på en hensiktsmessig måte. Dette gjelder særlig ansatte med flerkulturell bakgrunn som har et annet morsmål enn norsk.

Inn mot EU er det i praksis nødvendig å være i stand til å anvende fransk som arbeidsspråk. Dette erfarer medarbeidere i departementet som sitter inne i arbeidsgrupper i Rådet/evt. arbeider i kommisjonen. I Europa er fransk et fellesspråk for Middelhavsland (+ Romania). Kolleger fra disse landene har langt lavere ferdigheter i engelsk enn fransk. Skal Norge vinne fram i forhandlinger med disse landene må norske representanter være i stand til å gjøre seg forstått på fransk og kunne føre sosiale samtaler på dette språket. Også det øvrige EU behersker i realiteten i stor grad fransk, og er i stand til å anvende dette språket. I slike sammenhenger vil nordmenn ofte ha et handikap.

Har jobbet i engelskspråklig miljø i utlandet i flere år: Gode engelsk- og fremmedspråkkunnskaper generelt er viktig for å kunne fungere på forventet nivå og med forventet kvalitet.

I UD vil det være løpende behov for saksbehandlere og ledere som har minst tre fremmedspråk som arbeidsspråk. Alle språk er etterspurt – men særlig etterlyses kinesisk, russisk og arabisk.

Jeg er meget glad for at dere foretar denne undersøkelsen – long overdue! [...] Jeg tror norsk forvaltning - og samfunnet forøvrig - må ta inn over seg at det vil være et økende behov for kunnskaper i et økende antall fremmedspråk i tiden som kommer. Dette følger av den økende globaliseringen i Norges forbindelser med utlandet og mediedekningen og internasjonaliseringen av norsk nærings- og kulturliv. Kinesisk, urdu/hindi, arabisk m. fl. er/blir noen av de viktigste språkene utover de europeiske språk. Forøvrig er nedgangen i tyskkunnskapene i Norge særlig uheldig ettersom det står i sterk kontrast til utviklingen av våre forbindelser til landet.

Språkkunnskaper i fremtiden

Til slutt hadde spørreskjemaet et spørsmål om hvilke fremmedspråk respondentene trodde ville være nyttige nå eller i fremtiden. Dette spørsmålet ble stilt til samtlige 846 respondenter.

Tabell 17. Hvilke andre fremmedspråk mener du vil være nyttig i ditt arbeid, nå eller i fremtiden? Sett gjerne flere kryss. $N = 846$.

Språk	Antall svar	Svar i %, N=846
Fransk	317	37%
Tysk	181	21%
Spansk	159	19%
Russisk	100	12%
Kinesisk	62	7%
Arabisk	43	5%
Andre	20	2%

Tallene viser at mange mener at kunnskaper i de tradisjonelle fremmedspråkene fransk og tysk er, og vil fortsatt være, nyttige. Disse følges av spansk, russisk, kinesisk og arabisk. I kategorien "andre" kom det frem et lite antall andre språk som det er behov for eller det kan bli behov for i fremtiden. Spørsmålet blir da i hvilken grad dette vektlegges ved nyansettelser. I næringslivet legges det i praksis liten vekt på språkkunnskaper ved ansettelse (Hellekjær 2007). Man prioriterer heller profesjonsutdannelse som for eksempel jus eller økonomi, utdannelse som i liten eller ingen grad inneholder en språkkomponent. En rask gjennomgang av stillingsutlysningene for departementene viser langt på vei samme mønster. Riktignok nevnes det forholdsvis ofte at det kreves gode kunnskaper i engelsk, og av og til nevnes behovet for et annet fremmedspråk også. Hvordan språkbehovene følges opp ved ansettelse vil imidlertid være avgjørende. En systematisk undersøkelse av departementenes stillingsutlysninger, i tillegg til en undersøkelse av hva som regnes som gode språkferdigheter, vil derfor kunne gi interessante opplysninger.

5 Oppsummering og diskusjon

Som nevnt er denne undersøkelsen avgrenset til ansatte i departementene. Med 846 svar fra et tilfeldig utvalg på 1551 respondenter – dvs. en svarrate på ca. 55% , som igjen utgjør 19% av de 4225 ansatte, vil jeg i det følgende gå ut fra at funnene i denne undersøkelsen gir et dekkende bilde av bruken av engelsk og fremmedspråk i de 17 departementene.

5.1 Oppsummering

Respondentene som deltok i denne undersøkelsen var gjennomgående høyt utdannet. Hele 81% hadde mer enn fire års høyere utdanning og ytterligere 14% inntil fire år. Det var imidlertid få som hadde noen form for høyere utdanning innen språk: kun 18% av de som brukte engelsk i arbeidet og 29% av de som brukte et fremmedspråk. Det store flertallet hadde bare videregående skole som høyeste utdanning i språk. Innen fremmedspråkgruppen var det imidlertid en større andel som også hadde lengre utenlandsopphold bak seg.

De fleste ansatte hadde forholdsvis hyppig kontakt med utlandet i sitt arbeid. Kun 94 respondenter, dvs. 11%, sa at de ikke kommuniserte med utlandet i sin nåværende stilling. Kontaktene var først og fremst med de andre nordiske land og deretter med Europa utenom Baltikum og Norden. I Europa var det de engelsktalende land man kontaktet hyppigst, fulgt av de fransktalende områdene og deretter de tyske. Tallene ga imidlertid inntrykk av at det var kontakter med mange land i og utenfor Europa.

Engelsk var det suverent mest brukte språket – hele 89% av respondentene krysset av for at de brukte det. Det var imidlertid 25% som brukte et fremmedspråk i tillegg. Av de sistnevnte var det 50% som brukte fransk, 24% brukte tysk, 8% spansk, 3% russisk og 2% kinesisk. De øvrige språk hadde lave prosentandeler, og det var først og fremst europeiske språk som ble nevnt. Det var for eksempel ingen som brukte arabisk.

Engelsk og fremmedspråk ble hyppigst brukt til lesing av jobbrelevante tekster og til enkel muntlig og skriftlig kommunikasjon. Det var interessant å merke seg at lesing av jobbrelevante engelske tekster skjedde svært hyppig – 63% av de 751 respondentene som brukte engelsk, leste slike tekster svært ofte eller ofte. Dette viser betydningen av gode leseferdigheter i engelsk og fremmedspråk, et område som ikke alltid har fått så stor oppmerksomhet i skolens språkundervisning.

Ikke uventet ble engelsk og fremmedspråk brukt noe sjeldnere til krevende muntlig kommunikasjon som forhandlinger og presentasjoner, og til produksjon av krevende skriftlige tekster som rapporter, utredninger og artikler. Det var flere tegn som tydet på at mange av respondentene ikke nødvendigvis mestret de mer krevende

kommunikasjonssituasjonene på engelsk eller fremmedspråk. Noen forsøkte også å unngå slike oppgaver og situasjoner. En del hadde også opplevd feil og misforståelser, mens andre, i de åpne spørsmålene, hevdet at man rett som det var blamerte seg på grunn av dårlige muntlige språkferdigheter, og på grunn av manglende kvalitetskontroll av skriftlige dokumenter. Flertallet av de som brukte engelsk var avhengig av sine kunnskaper fra den videregående skolen, selv om mange også hadde hatt et utenlandsopphold. For fremmedspråk tydet svarene på at de som tross alt brukte fremmedspråk gjennomgående hadde en noe høyere språklig kompetanse enn det som var tilfellet for engelsk ettersom flere nevnte språkstudier eller utenlandsopphold.

For å vende tilbake til svarene på undersøkelsens avsluttende åpne spørsmål dukket det i disse opp en del interessante opplysninger og påstander, som selvsagt må tolkes med en viss forsiktighet. En kommentar, som også bekreftes av andre opplysninger i undersøkelsen, fremhever betydningen av gode språkferdigheter i engelsk så vel som fremmedspråk, og da spesielt fransk. En annen hevdet at mange overvurderte sine engelskferdigheter. Det kom også frem at det var stor variasjon mellom departementene mht. kvalitetssikringen av engelske brev og dokumenter. Mens man i ett departement hadde rutiner for språkvask og hadde tilgang til ansatte som kunne språkvask engelske tekster, manglet dette i et annet og internasjonalt viktig departement. I samme departement hadde man også opplevd problemer med translatører som ikke maktet å oversette fagtermer og uttrykk på en adekvat måte. Flere respondenter nevnte også betydningen av kulturforståelse, og da spesielt kjennskap til høflighetsnormer og hvordan disse kunne uttrykkes språklig.

5.2 Diskusjon

Den viktigste konklusjonen som kan trekkes fra denne undersøkelsen, er at de samme problemene som ble funnet i næringslivsundersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* (Hellekjær 2007) – dvs. mangel på ansatte med virkelig gode engelskkunnskaper og mangelen på ansatte som behersker fremmedspråk, med alle vanskene dette fører med seg – også finnes i statsforvaltningen. Dette er også til tross for de departementansattes høye utdanningsnivå. Selvsagt er det i begge domener mange ansatte det i begge domener med gode språkferdigheter, men det er samtidig mange som ikke helt strekker til språklig. Det er nærliggende å tro at dette skyldes ansettelsespolitikk, i samspill med skolens og høyere utdannings manglende vektlegging av språkkunnskaper. I det følgende vil jeg analysere dette nærmere, først for engelsk, deretter for fremmedspråk.

Situasjonen for engelsk

Det første jeg vil kikke på er ansettelsespolitikk i samspill med fagtilbudet i høyere utdanning. Som allerede nevnt viser selv en rask gjennomgang av departementenes stillingsannonser at mens man i mange annonser tydelig etterlyser gode språk-

ferdigheter i engelsk, norsk og eventuelt et fremmedspråk, etterspør man på samme tid som oftest en ansatt med en juridisk utdanning eller med en naturfaglig, samfunnsfaglig eller økonomisk mastergrad. Dette er utdanninger hvor språk sjelden eller aldri inngår, akkurat som for ingeniørene eller økonomene i eksportindustrien (Hellekjær 2007). I praksis vil dette si at selv om man presiserer i en stillingsutlysning at søkere bør ha gode engelskkunnskaper, vil allikevel de færreste ha mer enn sine kunnskaper fra den videregående skole. For engelsk kan dette være så lite som engelsk fra første året av den videregående skole (Vg1), ettersom dette er minstekravet for å få studiekompetanse.

Før jeg vender tilbake til høyere utdanning kan det også være nyttig å ta opp spørsmålet om kvaliteten på engelskundervisningen i grunnskolen og den videregående skole. I grunnskolen, i årene 1-7, er faktisk engelsk et av fagene med lavest andel lærere med formell kompetanse, ganske enkelt fordi engelsk ikke er obligatorisk del av allmennlærerutdanningen. Hva dette betyr for kvaliteten og fremdriften i engelskundervisningen i elevenes syv første skoleår er et interessant spørsmål som avgjort bør undersøkes nærmere. Det er mye som tyder på at tidlig start er til liten nytte hvis ikke viktige rammefaktorer som kvalifiserte lærere, er på plass (Drew 2004).

På videregående nivå har det blitt dokumentert klare svakheter i kvaliteten på engelskundervisningen, og da spesielt at undervisningen svikter med hensyn til å utvikle gode leseferdigheter (Hellekjær 2005, 2008, 2009). Dette gjelder til og med for elever med engelsk fordypning i den videregående skole. Blant disse elevene fant Hellekjær (2005, 2008) ingen bedring i leseferdighetene selv om elevene hadde fullført fordypningskursene i engelsk over to år. Dette resultatet bekreftes og forklares langt på vei i en nyere masteroppgave (Faye-Schøll 2009). I en intervjuundersøkelse av tolv engelsklærere i den videregående skole fant Faye-Schøll at bare en av disse la vekt på lesing utover læreboken i undervisningen, til tross for at lesing er en grunnleggende ferdighet ifølge rådende læreplan. Det var også bare denne ene læreren som underviste i lesestrategier, mens de øvrige elleve knapt visste hva lesestrategier var. Det kan også nevnes at andre studier har vist at også skriveundervisningen i engelsk er av varierende kvalitet (Lehmann 1999; Sparboe 2008). På samme tid viser de samme undersøkelsene at norske elever har en høy, og i de fleste tilfeller utførtjent tiltro til sine engelskferdigheter (Hellekjær 2005; Ibsen 2004; Lehmann 1999). Det kan tyde på at ambisjonsnivået for engelskundervisningen og kravene som stilles til elevene i klasserommet og til eksamen er i laveste laget. Det tyder også på at man ikke bør ta for gitt at engelskundervisningen i grunn- og videregående skole utvikler de ferdighetene som trenges for fremtidig yrkesutøvelse.

Det er derfor mange grunner til bekymring når det viser seg at flertallet av de som bruker engelsk i departementene, som i næringslivet (jf. Hellekjær 2007), kun har engelskutdanning fra den videregående skole. I departementene dreier det seg faktisk

om hele 81% av de som bruker språket (se tabell 3). Det kan til en viss grad virke som det er respondentenes erfaring med egne mangelfulle engelskkunnskaper som ligger bak deres poengtering av betydningen av gode språkferdigheter for lesing og for krevende skriftlig og muntlig kommunikasjon (se tabell 8). Dette illustreres i følgende utsagn fra en av de ansatte, som også er sitert tidligere:

Jeg synes generelt det er et lavt engelsknivå hos mange ansatte, også på høyt nivå. Mange tror de behersker engelsk/andre språk men skjønner ikke at vanlig dagligtale er langt fra nok ved kompliserte forhandlinger osv. Dette gjør at vi rett og slett tabber oss ut i internasjonale fora.

Innad i departementene tyder denne og andre kommentarer på at det er behov for en språktjeneste for engelsk i alle departementer. En slik språktjeneste bør omfatte oversettelse og språkvask av skriftlige dokumenter, samt støtte til muntlig kommunikasjon, for eksempel korrektur av PowerPoint-presentasjoner, og tilbud om trening og feedback på presentasjoner og taler. At flere av respondentene fra forskjellige departementer etterlyser en slik tjeneste gjenspeiler noe som også har blitt funnet i næringslivet, nemlig at kunnskaper i språk i praksis har liten eller ingen status (Hellekjær 2007, Lie & Skjoldmo 1982).

De ujevne engelskferdighetene kan et stykke på vei rettes opp ved intern skoling, ved å legge spesiell vekt på studier fra utlandet eller spesiell bakgrunn i engelsk ved ansettelser og ved å gi ansatte mulighet til opphold og studier i et engelsktalende land. Man kan også stille krav om at universitets- eller høyskoleutdanninger i juss, samfunnsfag og økonomi bør inneholde en engelskkomponent, eventuelt at en del av fagene undervises på engelsk. Et slikt krav vil kunne tvinge profesjonsutdanningene til å ta på alvor behovet for å forberede studentene til et fremtidig yrkesliv hvor det stilles høye krav til generelle og ikke minst fagspesifikke engelskferdigheter. På samme tid vil det være like viktig å stille større krav til innholdet i, og ambisjonsnivået for engelskundervisningen i skolen. I tillegg er det viktig å gi elever på studiespesialiserende studieretning bedre muligheter til å velge fordypning i engelsk.

Situasjonen for fremmedspråk

Situasjonen for fremmedspråk i departementene, i skoleverket og i høyere utdanninger virker sammensatt. Det ser ut til at departementene rår over forholdsvis mange ansatte med gode kvalifikasjoner i ulike fremmedspråk. Flere av kommentarene til de åpne spørsmålene i undersøkelsen tyder faktisk på at langt fra alle av disse får bruke sin kompetanse. Etter utsagn fra flere av respondentene å dømme mener mange denne manglende bruken av fremmedspråk koster Norge innflytelse og gjennomslag i mange situasjoner. Hvis man også tar i betraktning at tallene viser at det knapt finnes noen brukere av ikke-europeiske språk i departementene er det god grunn til å etterlyse en klar språkpolitikk.

Det første som kan gjøres er å kartlegge nåværende ansattes kunnskaper i fremmedspråk og forsøke å bruke tilgjengelig kompetanse best mulig. I tillegg bør man være bevisst på å sikre seg nødvendig kompetanse i fremmedspråkene i forbindelse med nyansettelser. På den andre siden er det usikkert hvor stor tilgangen på søkere med relevante utdanninger som behersker andre språk enn engelsk faktisk er. Noen søkere vil ha bodd eller studert i utlandet, eller ha en bakgrunn fra utenfor Norge. Andre vil ha studert språket som del av sin utdanning. Spørsmålet er om det er tilstrekkelig mange av disse.

Dette bringer en tilbake til skoleverket. For å sikre rekrutteringen av språkkyndige ansatte i statsforvaltningen og andre domener, slik som næringslivet, vil det i første omgang være nødvendig at flest mulig lærer et fremmedspråk i grunnskolen, og at flest mulig velger å fordype seg ytterligere i dette i den videregående skole. Videre bør det satses på å få flere til å ta hele eller deler av sin utdanning i ikke-engelsktalende land. Sist, og kanskje aller viktigst: Arbeidsgivere i offentlig og privat sektor må bruke sin markedsrett overfor høyere utdanning ved å få klart fram at de har bruk for ansatte med gode fremmedspråkkunnskaper. Dette kan gjøres ved å spesifisere behovet for ansatte med kunnskaper i fremmedspråk klart i stillingsutlysninger og, aller viktigst, ved i praksis å prioritere dette ved ansettelser.

5.3 Bruken av og behovet for engelsk og fremmedspråk i to domener

Et av målene med den foreliggende undersøkelsen var å finne ut om funnene mht. mangelfulle språkkunnskaper som kom frem i undersøkelsen *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!* er typiske for næringslivet, eller om de også kan gjenfinnes i andre domener, i dette tilfellet i statsforvaltningen. Ettersom de samme vanskelighetene faktisk ble funnet i statsforvaltningen, er det en klar og nesten ugjendrivelig indikasjon på at mangelfulle engelsk- og fremmedspråkkunnskaper er et generelt problem i arbeidslivssammenheng.

Det som er spesielt interessant er at undersøkelsene omfatter organisasjoner i helt ulike sektorer som begge har høyt utdannede ansatte som er mye i kontakt med utlandet. Til tross for sine høyt utdannede ansatte ser de ut til å stå overfor nærmest identiske problemer og utfordringer. Dette bør få klare konsekvenser for beslutninger om, og ambisjonsnivået for språkundervisningen i videregående og høyere utdanning, i tillegg til konsekvenser for hvordan bedrifter og ulike organisasjoner prioriterer språkkunnskaper ved ansettelser og i interne kurs. Dessuten bør det føre til at man legger større vekt på å kvalitetssikre muntlig og skriftlig kommunikasjon på engelsk og fremmedspråk.

En bedring av situasjonen fordrer etter min oppfatning tiltak fra arbeidsgiverne på den ene siden, og utdanningsmyndighetene og universiteter og høøgkoler på den andre. Men fremfor alt krever det endrede holdninger til betydningen av språk i

yrkessammenheng, og en erkjennelse av hva det betyr å ha gode språkferdigheter. I det følgende vil jeg drøfte hva dette betyr i mer detalj, først for engelsk og deretter for fremmedspråk, samtidig som jeg foreslår en del tiltak.

Hva slags kunnskaper i engelsk og fremmedspråk er det behov for?

Fra ett synspunkt har utviklingen av engelskfaget i Norge vært en stor suksess. Etter å ha blitt et fag for alle i 1959 er engelsk i dag et obligatorisk fag fra første klasse til første eller andre året i den videregående skole. Det hevdes at utlendinger som kommer til Norge er imponerte over at alle her snakker engelsk så bra, og den store mengden engelskspråklige filmer og tv-programmer bidrar nok til at mange mener at de behersker engelsk godt. Det man imidlertid bør ha klart for seg er at det er engelsk på et forholdsvis enkelt og dagligdags nivå som kjennetegner de fleste filmer og tv-programmer. Evnen til å kommunisere på dette nivået betegner den kanadiske forskeren Jim Cummins som *Basic Interpersonal Communication Skills* (BICS), dvs. evnen til å kommunisere om dagligdagse ting i en situasjon hvor språket er forholdsvis enkelt og det er lett å be om forklaringer eller stille oppklarende spørsmål (Cummins 2000). På dette nivået kan det faktisk virke som om man kan snakke mer eller mindre flytende, uten at det nødvendigvis betyr at man har de langt dypere språklige og generelle kunnskapene som trengs for å fungere i for eksempel utdanningssammenheng, dvs. kunne lese og forstå lærebøker og forstå og delta i undervisning. Dette nivået kaller Cummins *Cognitive Academic Language Proficiency* (CALP), og det stiller store krav til generelle kunnskaper, ordforråd, omfattende leseerfaring, og evnen til å bruke lese- og lyttestrategier. Cummins har endatil hevdet at det kan ta fra fem til sju år å utvikle sine ferdigheter fra BICS- til CALP-nivået, men dette er noe omdiskutert.

I yrkessammenheng, la oss si som ingeniør, forsker eller saksbehandler, vil man i tillegg til gode generelle engelskferdigheter på CALP-nivået, også trenge å beherske det fagspråket og de fagspesifikke sjangerne som er typiske for arbeidsområdet. Mange av disse oppgavene, eller språkbrukssituasjoner som for eksempel forhandlinger eller møter, vil i tillegg kreve en stor grad av språklig variasjon og fleksibilitet. I forhandlinger må man for eksempel kunne veksle mellom konversasjon om dagligdagse ting i pausene og drøfting av avanserte problemstillinger i møtene samtidig som man må forsøke å unngå kulturelle fallgruber. I tillegg, slik som en av respondentene til Fairway (in progress) forteller, kan motparten godt være engelskmenn eller amerikanere som helt bevisst bruker sine engelskferdigheter til å dominere. Det sier seg selv at å mestre slike situasjoner krever mer enn ferdigheter i dagligengelsk, og ikke minst en langt større bevissthet omkring hva gode språkferdigheter faktisk innebærer.

I Europarådets *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment* (2001) har man utarbeidet forskningsbaserte beskrivelser av språkferdigheter på ulike nivåer, fra det helt enkle og elementære, nivåene A1 og A2,

til ”proficient users” på nivåene C1 og C2, det vil si de nivåene som faktisk kreves i yrkessammenheng. På C1-nivået skal språkbrukeren kunne:

[...] understand a wide range of demanding, longer texts, and recognize implicit meaning. Can express him/herself fluently and spontaneously without much obvious searching for expressions. Can use language flexibly and effectively for social, academic and professional purposes. Can produce clear, well-structured, detailed text on complex subjects, showing controlled use of organisational patterns, connectors and cohesive devices.

På det høyeste nivået, C2, skal man kunne:

[...] understand with ease virtually everything heard or read. Can summarise information from different spoken and written sources, reconstructing arguments and accounts in a coherent presentation. Can express him/herself spontaneously, very fluently and precisely, differentiating finer shades of meaning even in more complex situations.

Som man kan se betraktes C1-nivået som det minimumsnivået man bør ha for å klare krevende kommunikasjon i yrkesmessige sammenhenger, enten det er i næringslivet eller statsforvaltningen, og enten det er på engelsk eller fremmedspråk. På den ene siden krever dette gode generelle ferdigheter, og på den andre siden krever det ferdigheter innenfor fagspråk og kjennskap til yrkesrelaterte språksituasjoner som for eksempel forhandlinger. Det neste spørsmålet er om det er rimelig å forvente at engelsk- og fremmedspråksundervisningen i den videregående skolen er tilstrekkelig for å utvikle ferdigheter på C1-nivået. Det andre er hvordan, og hvor, man best kan utvikle kunnskaper i fagspråk og yrkesrelevante språkferdigheter.

6 Forslag til tiltak

Det første og viktigste tiltaket, med bakgrunn i Rammeverkets beskrivelse av dyktige språkbrukere, vil være å erkjenne at det krever systematisk innsats over tid for å utvikle de ferdighetene i engelsk og/eller fremmedspråk som utdanningsgrupper vil trenge i arbeidssammenheng. Det er like viktig å erkjenne at denne oppgaven ikke kan overlates til den videregående skolen alene. I praksis vil det kreve innsats fra skoleverket og utdanningsmyndighetene, fra universiteter og høyskoler og fra arbeidsgivere og arbeidstakerne selv. I det følgende vil jeg komme med en del forslag om hva som bør gjøres, for engelsk og for fremmedspråk. En del forslag vil være langsiktige, andre kortsiktige.

6.1 Tiltak for engelsk i skolen

Engelsk har hatt en sterk posisjon i Norge, men det er som nevnt en rekke studier som tyder på at dagens undervisning i for liten grad makter å utvikle elevenes lese- og skriveferdigheter – nettopp de grunnleggende ferdighetene som trengs i høyere utdanning og fremtidig yrkesutøvelse. Det er også et spørsmål om man i tilstrekkelig grad har tatt inn over seg behovet for avanserte engelskferdigheter i yrkessammenheng. For å bedre på situasjonen vil en rekke tiltak være nødvendig:

Forslag til tiltak:

- Sikre at alle lærere som underviser i engelsk er formelt kvalifisert, også fra 1.-7. trinn
- Kritisk evaluere kvaliteten og innholdet på nåværende lærer/fagutdanninger i engelsk
- Styrke vektleggingen av de grunnleggende ferdighetene i engelsk i hele utdanningsløpet, da spesielt lesing, skriving og muntlig bruk av språket
- Kritisk vurdere kravet om at Vg1 i engelsk skal være minstekravet i engelsk for å oppnå studiekompetanse, i alle fall på studiespesialiserende studieretninger. Det bør vurderes om minstekravet bør være Internasjonal engelsk på Vg2, alternativt at alle elever får ett eller to fag som undervises på engelsk, også kjent som Content and Language Integrated Learning (CLIL)
- Styrke muligheten for elevene innen programområdet for realfag til å velge engelsk programfag som del av sin fagkombinasjon, eventuelt ved å utvikle et engelsk programfag for realfagene
- Forske på engelskundervisning for yrkesfaglige elever for bedre å kunne tilpasse undervisningen til deres behov. Dette bør omfatte en behovsanalyse av hvilke kunnskaper og ferdigheter disse trenger i yrkessammenheng

6.2 Tiltak for fremmedspråkene i skolen

I årene etter gymnasreformen av 1976 hadde fremmedspråkene kun status som valgfag i ungdomsskolen. Siden innføring av Kunnskapsløftet i 2006 har heldigvis fremmedspråkene hatt en positiv utvikling. Fremmedspråk har fått egen læreplan og eksamener og gir poeng ved opptak til den videregående skole. Flere elever enn på lenge velger nå et fremmedspråk i ungdomsskolen, og fortsetter med disse i den videregående skolen. Det har også vært gjennomført vellykkede forsøk med tidligere start av undervisningen i fremmedspråk. Innføring av tilleggs-poeng ved opptak til høyere utdanning for fordypning i fremmedspråk i den videregående skole fra 2011-12 er utvilsomt et godt og nyttig tiltak.

Forslag til tiltak:

- Sørge for tilstrekkelig med kvalifiserte lærere

- Kritisk vurdere og styrke utdanningen av fremmedspråklærere, fortrinnsvis med et obligatorisk opphold i målspråklandene for å sikre god muntlig og skriftlig språkbeherskelse
- Unngå at arbeidslivsfaget konkurrerer med fremmedspråk i ungdomsskolen, alternativt kreve et fremmedspråk for opptak til studiespesialiserende utdanningsprogram
- Utvide ordningen med tidlig start i fremmedspråk
- Vurdere behovet for undervisning i nye fremmedspråk
- Gi støtte til opphold på språkskoler i målspråklandene
- Oppfordre til utvekslinger og utenlandsstudier utenfor de engelskspråklige områdene

6.3 Tiltak i høyere utdanning

Denne undersøkelsen, sammen med 2007-undersøkelsen, viser at det stilles høye krav til studenters språkferdigheter, og da spesielt innen profesjonsutdanninger som juss-, økonomi-, natur- og ingeniørfag. Det kreves i praksis ferdigheter på C1-nivået, og studenter trenger også opplæring i relevant fagterminologi og fagspesifikke muntlige og skriftlige sjangere. For engelsk vil dette kreve egne språkkurs i høyere utdanning, og/eller systematisk undervisning i fag på engelsk. For fremmedspråkene vil det nok være behov for lengre, spesialiserte språkkurs, og/eller studier i målspråklandene.

Tiltak for engelsk

Denne undersøkelsen viser klart at høyere utdanningsinstitusjoner i langt større grad enn hittil må ta ansvar for sine studenters generelle og fagspesifikke engelskferdigheter. Eventuelle problemer med fagtrengsel bør/kan løses ved hjelp av engelskspråklig undervisning i ulike fag.

Forslag til tiltak:

- Gjøre det tydelig i studieplaner og for studentene at for mange vil fremtidig yrkesutøvelse foregå på engelsk i tillegg til norsk
- Sørge for at studenter får opplæring i relevant engelsk fagterminologi og fagspesifikke muntlige og skriftlige sjangere, evt. ved bruk av engelskspråklig undervisning i ulike fag
- Bruke utvekslingsprogrammer for å styrke engelskferdighetene
- Støtte og oppmuntre til studier i engelskspråklige land
- Studenter som ønsker å supplere en profesjonsutdanning med studier i engelsk bør kunne få utgiftene dekket via stipend
- Styrke forskningen innen engelsk fagspråk, blant annet ved å opprette stillinger innen engelsk fagspråk i høyere utdanning, dvs. innen English for Specific Purposes og English for Academic Purposes

Tiltak for fremmedspråk

Behovet for avanserte ferdigheter vil for fremmedspråkene sannsynligvis gjøre det nødvendig med lengre språkkurs og/eller styrking av muligheten til å ta hele eller deler av sin utdanning i utlandet, da spesielt utenfor de engelskspråklige områdene. Rekrutteringen vil selvsagt avhenge av at tilstrekkelig mange studenter har fordypet seg i et fremmedspråk i den videregående skolen, og eventuelt om de får støtte til nødvendige forkurs.

Forslag til tiltak:

- Oppfordre og støtte studenter til å ta hele eller deler av sin utdanning utenfor det engelske språkområdet, vel å merke på det lokale språket
- Tilby språkkurs for studenter som ønsker utvekslinger til institusjoner hvor undervisningen foregår på det lokale språket
- Gi stipend til studenter som vil supplere, eller har supplert, en profesjonsutdanning med studier i et fremmedspråk

6.4 Tiltak på arbeidsgivernivå

Det kanskje viktigste tiltaket på dette nivået vil være å sørge for en bevisstgjøring omkring de ansattes behov for kunnskaper i engelsk og fremmedspråk. Når det gjelder engelsk er det spesielt viktig å bekjempe oppfatningen blant arbeidsgivere, og andre aktører, om at engelskundervisningen fra den videregående skolen er tilstrekkelig. Det er like viktig at arbeidsgivere klart kommuniserer behovet for gode språkkunnskaper i stillingsutlysninger, og ikke minst tar hensyn til slike ferdigheter ved ansettelse. Satt på spissen: Det bør være karrierefremmende å ta utenlandsstudier eller å ha et språkfag i fagkretsen.

Et presserende internt tiltak vil være å sørge for en systematisk kvalitetssikring av all eksternt skriftlig, og mest mulig av den muntlige kommunikasjon på engelsk og fremmedspråk. Tross alt påvirker kvaliteten på slik kommunikasjon i hvor stor grad man fremtrer som seriøs og profesjonell overfor omverdenen. En slik kvalitetssikring vil omfatte kontroll av oversettelser samt språkvask av dokumenter, lysark, PowerPoint, websider og lignende som brukes utad. Dessuten bør man drøfte hvilke krav man skal stille til de ansattes muntlige uttale og evne til å bruke engelsk eller et fremmedspråk rimelig korrekt og på en situasjonstilpasset måte. Europarådets C1-nivå bør som nevnt være et minimum.

Tiltak for engelsk og fremmedspråk:

- Verds sette og ansette kandidater med gode språkferdigheter
- Kreve språkferdigheter på C1-nivået til profesjonell bruk
- Klart kommunisere sine behov for språkferdigheter i stillingsutlysninger og overfor utdanningsinstitusjoner
- Tilby språkkurs etter behov

- Sørge for kvalitetssikring av all skriftlig og mest mulig muntlig kommunikasjon
- Betrakte gode kunnskaper i engelsk og fremmedspråk som et konkurransefortrinn for organisasjonen eller bedriften (Gundersen, 009)

7 Konklusjon

I hvor stor grad bør nordmenn kunne forvente at ansatte i statsforvaltningen fremtrer som profesjonelle og seriøse overfor sine utenlandske kolleger med en rimelig korrekt språkbruk og uttale? I hvor stor grad bør vi kunne forvente at det sendes ut velskrevne og språklig korrekte brev og rapporter, på engelsk så vel som på fremmedspråk? Og i hvor stor grad er det rimelig å forvente at man i statsforvaltningen bruker alle de språk som er nødvendige for å sikre norske interesser på best mulig måte?

Jeg håper at denne undersøkelsen vil lykkes i å få til en debatt omkring disse spørsmålene, og ikke minst få til en ny debatt omkring bruken av og undervisningen i engelsk og fremmedspråk i Norge. Vi er ikke født flinke i engelsk i Norge, og vi er heller ikke født flinke i andre fremmedspråk, eller i vårt morsmål for den saks skyld. Å bli en god språkbruker krever vilje og mulighet til å lære, til å prøve og feile og ikke minst, at vi synes at det er viktig å kunne uttrykke seg klart og presist, på vårt morsmål så vel som på engelsk og fremmedspråk.

Referanser

Bonnet, G. (Ed.). (2004). *The assessment of pupil's skills in English in eight European countries 2002*. The European network of policy makers for the evaluation of educational systems, <http://cisad.adc.eductioin.fr/reval/>

Council of Europe (2001). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cummins, J. (2000). *Language, power and pedagogy*. Clevedon: Multilingual Matters.

Drew, I. (2004). Comparing primary English in Norway and the Netherlands. I *Språk og Språkundervisning*, 2, 18-21.

Fairway, T. (i arbeid). *The use of English and foreign languages in Norwegian directorates – challenges in international cooperation*. Oslo: Universitetet i Oslo (mastergradsoppgave).

Faye-Schøll, L. (2009). *Reading in upper secondary: What is reading, how is reading taught and what are the teachers' attitudes towards the teaching of reading?* Oslo: Universitetet i Oslo (mastergradsoppgave).

Fremmedspråksenteret (2009). *Tiltaksplan for programfag innen fremmedspråk*. Halden.

Gundersen, S. L. (2009). *Language management: in multinational companies*. Bergen: SNF.

Hagen, S., Davila-Philippon, S. & Nordgren, B. (2006). *ELAN: effects on the European economy of shortages of foreign language skills in enterprise*. London: The UK National Centre for Languages (CiLT).

Hellekjær, G. O. (1991). The use of and need for foreign language skills in 24 Norwegian export firms: a survey. I: *Språk og Språkundervisning*, 1, 21 - 44.

Hellekjær, G. O. (2005). *The acid test: Does upper secondary EFL instruction effectively prepare Norwegian students for the reading of English textbooks at colleges and universities*. Oslo: Universitetet i Oslo (doktorgradsoppgave).

Hellekjær, G. O. (2007). *Fremmedspråk i norsk næringsliv - engelsk er ikke nok!* (Fokus på språk, 3). Halden: Fremmedspråksenteret.

Hellekjær, G. O. (2008). A case for improved reading instruction for academic English reading proficiency. I: *Acta Didactica Norge*, 2, 1, 1-17.

Hellekjær, G. O. (2009). Academic English reading proficiency at the university level: a Norwegian case study. I: *Reading in a Foreign Language*, 21, 2, 198-222.

Hellum, B. & Dypedahl, M. (1998). *Business communication and cultural awareness in Norwegian companies*. Halden: Østfold distriktshøgskole.

Ibsen, E. B. (2004). *Engelsk i Europa – 2002*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Kvam, S. & Schewe, T. (1984). *Tyskkunnskaper i norsk næringsliv: En analyse av behov og etterspørsel*. Halden: Østfold distriktshøgskole.

Lehmann, T. M. (1999). *Literacy and the tertiary student: Why has the communicative approach Failed?* Bergen: Universitetet i Bergen (doktorgradsarbeid).

Lie, U. & Skjoldmo, S. (1982). *Behovet for fremmedspråkkompetanse i næringslivet*. Bergen: Universitet i Bergen/Hordaland Lektorlag.

Long, M. H. (2005). *Second language needs analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Norges Handelshøyskole. (1973). *Siviløkonomers bruk av fremmedspråk*. Bergen.

Reeves, N. & Wright, C. (1998). *Linguistic Auditing*. Clevedon: Multilingual Matters.

Sparboe, M.L.S. (2008). *English academic writing in Norwegian upper secondary school: does upper secondary school EFL instruction effectively help pupils develop academic writing skills?* Oslo: Universitetet i Oslo (mastergradsoppgave).

Utdannings- og forskningsdepartementet(2007). *Språk åpner dører*.Oslo..

Tveit, J. (1997). Næringslivets behov for fremmedspråkskompetanse. I: *Språk og Språkundervisning*, 4, 31 - 33.

Verstraete-Hansen, L. (2008). *Hvad skal vi med sprog?* Copenhagen: Copenhagen Business School.

West, R. (1997). Needs analysis: State of the art. I: R. Howard & G. Brown (red.): *Teacher education for language for specific purposes*, 68-79. Clevedon: Multilingual Matters.

West, R. F. (1994). Needs analysis in language teaching. I: *Language Teaching*, 1-19.

Vedlegg 1: Øvrige tabeller

Tabell 18. Har du i jobbsammenheng bevisst unngått situasjoner/oppgaver på grunn av manglende ferdigheter i engelsk? N=743.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	<1%	<1%	6%	14%	79%	<1%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	1%	2%	12%	17%	56%	13%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	<1%	<1%	4%	14%	80%	1%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	1%	2%	7%	12%	57%	20%
I lesing av jobbrelevante engelske tekster	<1%	<1%	4%	10%	85%	1%

Tabell 19. Har du i jobbsammenheng bevisst unngått situasjoner/oppgaver på grunn av manglende ferdigheter i <fremmedspråk>? N= 214.

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke/ikke relev.
I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	1%	3%	8%	14%	67%	6%
I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	4%	5%	12%	10%	47%	23%
I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	1%	4%	14%	16%	57%	8%
I krevende skriftlig kommunikasjon, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	7%	4%	12%	5%	45%	28%
I lesing av jobbrelevante engelske tekster	1%	3%	11%	16%	61%	8%

Vedlegg 2: Spørreskjema

Fremmedspråk i offentlig sektor 2009

VEILEDNING TIL UTFYLLING AV SPØRRESKJEMAET

For hvert spørsmål skal du sette kryss i rubrikken som samsvarer best med din oppfatning av det aktuelle spørsmålet.

Til slutt i spørreskjemaet får du muligheten til å komme med kommentarer og innspill.

Du kan bevege deg fram og tilbake i spørreskjemaet ved å klikke på pilene nederst på siden. Dine svar blir fortløpende lagret hos Rambøll Management Consulting, som gjennomfører undersøkelsen. Du kan når som helst ta en pause i besvarelsen og fortsette å svare etterpå.

GARANTI FOR ANONYMITET

Rambøll garanterer at din besvarelse vil bli behandlet anonymt i forhold til din arbeidsplass og andre utenforstående.

SPØRSMÅL TIL UNDERSØKELSEN Har du spørsmål om undersøkelsen av teknisk eller praktisk karakter, er du velkommen til å kontakte Lars Sletten i Rambøll på e-post lajs@r-m.com eller telefon 4746 6868

Klikk på pilen til høyre for å starte undersøkelsen.

Bakgrunnsopplysninger

De første spørsmålene handler om deg og ditt arbeid. Disse data vil kun bli brukt i anonymisert form i analysearbeidet. **Opplysningene blir KUN lagret i Rambøll Managements interne database, og enkeltpersoner vil ikke bli identifisert.**

1. Hvilket departement er du ansatt i?

- (1) Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)
- (2) Barne- og likestillingsdepartementet (BLD)
- (3) Finansdepartementet (FIN)
- (4) Fiskeri- og kystdepartementet (FKD)
- (5) Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)
- (6) Forsvarsdepartementet (FD)
- (7) Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
- (8) Justis- og politidepartementet (JD)
- (9) Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)
- (10) Kultur- og kirkedepartementet (KKD)
- (11) Kunnskapsdepartementet (KD)
- (12) Landbruks- og matdepartementet (LMD)
- (13) Miljøverndepartementet (MD)
- (14) Nærings- og handelsdepartementet (NHD)
- (15) Olje- og energidepartementet (OED)
- (16) Samferdselsdepartementet (SD)

- (17) Utenriksdepartementet (UD)
 (18) Statsministerens kontor
 (19) Jeg arbeider ikke lenger i statlig sektor.

2. Hva er din høyeste utdanning?

- (1) Grunn- og videregående skole
 (2) Universitet/høgskole 1-4 år
 (3) Universitet/høgskole, mer enn 4 år
 (4) Fagutdanning/etatsutdanning

3. Hva er ditt nåværende stillingsnivå?

- (1) Medarbeider
 (2) Leder med personalansvar

Deg og ditt arbeid

Hvor ofte har du i ditt arbeid kontakt med følgende geografiske områder?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
4. Nordiske land	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
5. Baltiske land	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
6. Europa (utenom Norden og Baltikum)	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
7. USA/Canada/Australia	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
8. Asia	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
9. Afrika	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
10. Latin-/Sør-Amerika	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

Hvor ofte har du i ditt arbeid kontakt med følgende land/språkområder i Europa?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
11. Tysktalende	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
12. Fransktalende	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
13. Storbritannia/Irland	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
14. Spania/Portugal	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
15. Italia	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
16. Russland	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
17. Polen	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
18. Andre	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

19. Bruker du engelsk og/eller fremmedspråk i jobbsammenheng?

- (1) Jeg bruker bare engelsk i jobbsammenheng
(2) Jeg bruker engelsk og et eller flere fremmedspråk i jobbsammenheng
(3) Jeg bruker kun andre fremmedspråk enn engelsk i jobbsammenheng
(4) Nei, jeg bruker ikke engelsk eller andre fremmedspråk i jobbsammenheng

Bruk av engelsk i ditt arbeid

Hvor ofte bruker du engelsk muntlig eller skriftlig i følgende situasjoner og arbeidsoppgaver?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
20. I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
21. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
22. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
23. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
24. I lesing av jobbrelevante engelske tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

I hvilken grad mener du at gode ferdigheter i muntlig eller skriftlig engelsk er viktig for å mestre følgende arbeidsoppgaver/situasjoner på en tilfredstillende måte?

	I meget stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke / Ikke relevant
25. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
26. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
27. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
28. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
29. I lesing av jobbrelevante engelske tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

30. Hva er din høyeste utdanning i engelsk?

- (1) Grunnskole
- (2) Videregående skole
- (3) Universitet/høgskole

31. Hvilken annen bakgrunn, om noen, har du i engelsk? Sett gjerne flere kryss

- (1) Ingen annen bakgrunn
- (2) Interne kurs på arbeidsplassen
- (3) Språkskole i utlandet
- (4) Engelskspråklig undervisning i fagstudier på universitet/ høgskole

- (5) Lengre opphold (+6 mnd) i land hvor engelsk er førstespråk
 (6) Engelsk er mitt morsmål
 (7) Annet

Har du i jobbsammenheng bevisst unngått situasjoner/oppgaver på grunn av manglende ferdigheter i engelsk?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
32. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
33. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
34. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
35. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
36. I lesing av jobbrelevante engelske tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

Har manglende ferdigheter i engelsk forårsaket misforståelser, problemer eller hindringer for deg i jobbsammenheng?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
37. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
38. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
39. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
40. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
41. I lesing av jobbrelevante engelske tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

Hvor godt mener du at du behersker engelsk?

	Meget godt	Godt	Rimelig bra	Dårlig	Behersker ikke
42. Å forstå engelsk muntlig	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
43. Å snakke engelsk	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
44. Å lese engelsk	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
45. Å skrive engelsk	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐

46. I hvilken grad har du behov for engelskkurs for å kunne løse dine arbeidsoppgaver på en bedre og mer effektiv måte?

- (5) I meget stor grad
(4) I stor grad
(3) I noen grad
(2) I liten grad
(1) Ikke i det hele tatt

47. Hva er grunnen til at du ikke bruker andre fremmedspråk enn engelsk i jobbsammenheng? Sett gjerne flere kryss

- (1) Jeg behersker ikke andre språk
(2) Jeg foretrekker å bruke engelsk
(3) De jeg er i kontakt med foretrekker å bruke engelsk
(4) Arbeidsgiver foretrekker at vi bruker engelsk
(5) Annen grunn

Bruk av fremmedspråk i ditt arbeid

48. Hvilket annet fremmedspråk bruker du mest i jobbsammenheng? Sett kun ett kryss

- (1) Tysk
(2) Fransk
(3) Spansk
(4) Russisk
(5) Kinesisk
(6) Arabisk
(7) Andre, hvilket: _____

Hvor ofte bruker du <fremmedspråk> muntlig eller skriftlig i følgende situasjoner og arbeidsoppgaver?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
49. I enkel muntlig kommunikasjon, som f. eks. telefoner, forespørslers, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
50. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
51. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
52. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
53. I lesing av jobbrelevante tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

I hvilken grad mener du at gode ferdigheter i muntlig eller skriftlig <fremmedspråk> er viktig for å mestre følgende arbeidsoppgaver/situasjoner på en tilfredsstillende måte?

	I meget stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke / Ikke relevant
54. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
55. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
56. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
57. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
58. I lesing av jobbrelevante tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

59. Hva er din høyeste utdanning i <fremmedspråk>?

- (1) Grunnskole
 (2) Videregående skole
 (3) Universitet/høgskole

60. Hvilken annen bakgrunn, om noen, har du i <fremmedspråk>? Sett gjerne flere kryss

- (1) Ingen annen bakgrunn
 (2) Interne kurs på arbeidsplassen
 (3) Språkskole i utlandet
 (4) Undervisning i fagstudier på universitet/ høgskole
 (5) Lengre opphold (+ 6 mnd) i land hvor <fremmedspråk> er førstespråk
 (6) er mitt morsmål
 (7) Annet

Har du i jobbsammenheng bevisst unngått situasjoner/oppgaver på grunn av manglende ferdigheter i <fremmedspråk>?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
61. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
62. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
63. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
64. I skriving av krevende tekster, som f. eks. rapporter, utredninger, artikler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
65. I lesing av jobbrelevante tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

Har manglende ferdigheter i <fremmedspråk> forårsaket misforståelser, problemer eller hindringer for deg i jobbsammenheng?

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
66. I enkel muntlig kommunikasjon, f. eks. telefoner, forespørsler, samtaler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
67. I krevende muntlig kommunikasjon, som f. eks. presentasjoner, forhandlinger, pressekonferanser	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
68. I enkel skriftlig kommunikasjon, som f. eks. e-post, brev, notater	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐
69. I skriving av krevende tekster, som f. eks.	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke / Ikke relevant
rapporter, utredninger, artikler						
70. I lesing av jobbrelevante tekster	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(99) ☐

Hvor godt mener du at du behersker <fremmedspråk>?

	Meget godt	Godt	Rimelig bra	Dårlig	Behersker ikke
71. Å forstå <fremmedspråk>muntlig	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
72. Å snakke <fremmedspråk>	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
73. Å lese <fremmedspråk>	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐
74. Å skrive <fremmedspråk>	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐

75. I hvilken grad har du behov <fremmedspråk>kurs for å kunne løse dine arbeidsoppgaver på en bedre og mer effektiv måte?

- (5) I meget stor grad
 (4) I stor grad
 (3) I noen grad
 (2) I liten grad
 (1) Ikke i det hele tatt

76. Hvilke andre fremmedspråk mener du det vil være nyttig å beherske i ditt arbeid, nå eller i fremtiden? Sett gjerne flere kryss

- (8) Engelsk
 (1) Tysk
 (2) Fransk
 (3) Spansk
 (4) Russisk
 (5) Kinesisk
 (6) Arabisk
 (7) Andre, hvilket: _____
 (9) De samme som i dag
 (99) Vet ikke/ ikke relevant

77. Hva er den viktigste grunnen til at du ikke bruker engelsk eller andre fremmedspråk i jobbsammenheng?

- (1) Jeg har kun behov for norsk i jobbsammenheng
- (2) Jeg ønsker ikke å bruke engelsk eller andre fremmedspråk i jobbsammenheng
- (3) Jeg behersker ikke engelsk eller andre fremmedspråk
- (4) Annen grunn: _____
- (99) Vet ikke/ ikke relevant

78. Avslutning

Er det noe vi har glemt å spørre om? Vi vil sette stor pris på om du kommer med ytterligere opplysninger eller innspill til denne undersøkelsen. Ordet er ditt!

Tusen takk for at du deltok i undersøkelsen!
Dine svar er nå lagret og du kan lukke browservinduet.

Hvis du ønsker å skrive ut spørreskjemaet med svarene dine, kan du klikke her: [🖨](#)

Igjen mange takk for din deltakelse i denne undersøkelse av bruken av fremmedspråk i offentlig sektor.

Publikasjoner i serien FOKUS PÅ SPRÅK

- 1/2007 Kåre Solfjeld: *Andre fremmedspråk på ungdomstrinnet – med praktisk tilnærming. Rapport fra en intervjuundersøkelse.*
- 2/2007 Magne Dypedahl: *Interkulturell kompetanse og kravet til språklæreren.*
- 3/2007 Glenn Ole Hellekjær: *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!*
- 4/2007 Andre Avias, Line Engstrøm og Rolf Tobiassen: *Fransk i verden.*
- 5/2007 Atle Grønn: *Russisk i verden.*
- 6/2008 Godrun Gaarder: *Hvorfor lære tysk?*
- 7/2008 Øyunn Rishøi Hedemann: *Spansk i verden.*
- 8/2008 Kathrine Antonsen Vadøy: *Tysk i verden.*
- 9/2008 Aud Marit Simensen: *Engelsk i verden.*
- 10/2008 Gunn Elin Heimark: *Praktisk tilnærming i fremmedspråkundervisningen. Rapport fra en intervjuundersøkelse.*
- 11/2008 Beate Lindemann: *Læring av fremmedspråk og motivasjon for språklæring etter innføringen av Kunnskapsløftet.*
- 12/2008 Rita Gjørven: *Fra fransklærerstudent til fransklærer. En undersøkelse av seks nyutdannede fransklæreres praksis gjennom deres tre første arbeidsår.*
- 13/2008 Elin Nesje Vestli: *Fra sokkel til klasserom. Litteraturens plass i fremmedspråkundervisningen.*

- 14/2009 Ingunn Hansejordet: *Grammatikken i spanskfaget. Rapport frå ei kvalitativ undersøking.*
- 15/2009 Berit Hope Blå (red.): *Grunnleggende ferdigheter i engelsk og fremmedspråk. Kompendium til fremmedspråksenterets etterutdanningskurs.*
- 16/2009 Gerard Doetjes og Else Ryen: *Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging.*
- 17/2009 Andre Avias, Line Engstrøm og Rolf Tobiassen: *Fransk i verden* (ny utgave).
- 18/2009 Atle Grønn: *Russisk i verden* (ny utgave).
- 19/2009 Øyvind Andersen og Mathilde Skoie: *Antikkens språk i verden. Gresk og latin.*
- 20/2010 Sissel Margrethe Børke: *Kinesisk i verden.*
- 21/2010 Øyunn Rishøi Hedemann: *Spansk i verden* (ny utgave).
- 22/2010 Rania Maktabi: *Arabisk i verden.*
- 23/2010 Kathrine Antonsen Vadøy: *Tysk i verden* (ny utgave).
- 24/2010 Britt W. Svenhard (red.): *CLIL – engelsk og fremmedspråk i andre fag.*
- 25/2010 Glenn Ole Hellekjær: *Språkmakt og avmakt: Bruken av og behovet for fremmedspråk i statsforvaltningen.*

Retningslinjer for manus til FOKUS PÅ SPRÅK
ligger ute på www.fremmedspraksenteret.no/fps

For bestilling kontakt:

Fremmedspråksenteret

Høgskolen i Østfold, 1757 Halden

Telefon: 69 21 58 30

E-post: info@fremmedspraksenteret.no

Fokus på språk 25/2010

© Glenn Ole Hellekjær / Fremmedspråksenteret 2010

ISBN: 978-82-8195-048-1 (trykket) 978-82-8195-049-8 (på nett)

ISSN: 1890-3622

FREMMESPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

Språkmakt og avmakt: Bruk av og behov for fremmedspråk i statsforvaltningen

I rapporten *Språkmakt og avmakt: Bruk av og behov for fremmedspråk i statsforvaltningen* presenterer førsteamanuensis Glenn Ole Hellekjær fra Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo resultatene fra en spørreundersøkelse om bruk av og behov for språk i offentlig forvaltning, nærmere bestemt i departementene. Resultatene tilsvarer langt på vei funnene fra hans undersøkelse fra 2007, *Fremmedspråk i norsk næringsliv - engelsk er ikke nok!* Undersøkelsene viser at det i statsforvaltningen så vel som i næringslivet er mangel på ansatte som behersker engelsk og/eller fremmedspråk godt nok til å mestre krevende kommunikasjonssituasjoner.